

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

MARKO KADUNC

**PRIMERJAVA STRATEGIJE GOSPODARSKEGA RAZVOJA
REPUBLIKE SLOVENIJE Z NEKATERIMI DRŽAVAMI OECD
(FINSKA, IRSKA)
IN PROBLEMI IMPLEMENTACIJSKEGA DEFICITA**

Diplomsko delo

LJUBLJANA 2004
UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

MARKO KADUNC

MENTOR: REDNI PROF.DR. LOJZE SOČAN

PRIMERJAVA STRATEGIJE GOSPODARSKEGA RAZVOJA
REPUBLIKE SLOVENIJE Z NEKATERIMI DRŽAVAMI OECD
(FINSKA, IRSKA)
IN PROBLEMI IMPLEMENTACIJSKEGA DEFICITA

Diplomsko delo

LJUBLJANA 2004

KRATICE:

BDP - bruto družbeni proizvod

CEB - Srednjeevropske in baltiške države

DRP- Državni razvojni plan

EF - Ekonomska fakulteta

EMS - Evropski monetarni sklad

EMU - Evropska monetarna unija

EPD - Enotni programski dokument

FDV - Fakulteta za družbene vede

FE - Fakulteta za elektrotehniko

FINNVERA - Izvozno kreditna agencija na Finskem

FINPRO - Združenje za internacionalizacijo storitev

FORFAS - Koordinacijski in svetovalni organ na Irskem

FRI - Fakulteta za računalništvo in informatiko

GZS - Gospodarska zbornica Slovenije

IDA IRELAND (Industrial development Agency)- Organizacija na irskem, odgovorna za privabljanje tuje industrije

IFB - Invest in finland

IFSC - Mednarodna finančna zbornica v Dublinu

NDP - Narodni razvojni plan (Irska)

OECD - Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj

PF - Pravna fakulteta

R&R - raziskave in razvoj

RTDI - raziskave, tehnološki razvoj, inovacije

SGRS - Strategija gospodarskega razvoja Slovenije

SITRA - Finski državni sklad za raziskave in razvoj

TNI - Tuje neposredne investicije

UMAR - Urad za makroekonomske analize in razvoj

IER - Inštitut za ekonomske raziskave

1 Uvod	5
1.1 Endogene teorije rasti, konvergenca in kategorija družbene sposobnosti	7
2 Kratek pregled ekonomskega stanja/danosti v preteklosti	10
2.1 Finska od leta 1960	10
2.2 Slovenija	10
2.3 Irska in njen vstop v EU.....	12
3 Analiza strategije gospodarskega razvoja izbranih treh držav, faktorji analize: .	13
3.1 Prehod v na znanju temelječo družbo	13
3.1.1 Finska.....	13
3.1.2 Slovenija	15
3.1.3 Irska.....	17
3.1.4 Primerjava	17
3.2. Informacijska komunikacijska infrastruktura	21
3.2.1 Finska.....	21
3.2.2 Slovenija	23
3.2.3 Irska.....	25
3.2.4 Primerjava	27
3.3 Raziskave in tehnološki razvoj	30
3.3.1. Finska.....	30
3.3.2 Slovenija	32
3.3.3 Irska.....	35
3.3.4 Primerjava	36
3.4 Krepitev konkurenčnosti gospodarstva.....	37
3.4.1 Finska.....	37
3.4.2 Slovenija	41
3.4.3 Irska.....	44
3.4.4 Primerjava	46
3.5 Izboljšanje učinkovitosti države kot sestavina nacionalne konkurenčnosti.....	48
3.5.1 Finska.....	48
3.5.2 Slovenija	51
3.5.3 Irska.....	54
3.5.4 Primerjava	56
4 Razvojno zasnovane regije in razvitejše družbe v prehodu (v EU).....	59
5 Implementacijski deficit in njegov pomen	62
6 Zaključek	63
7 Literatura	66
Viri	68

1 Uvod

Cilj diplomske naloge je raziskati ključne elemente, ki jih raziskuje tudi delo oziroma načrt z naslovom Strategija gospodarskega razvoja RS. S hipotezo sem postavil v ospredje pet ključnih elementov, ki so tudi po mojem mnenju bistveni za razvoj Slovenije in držav nasploh. države. Ta področja so: vlaganje v znanje, izobraževanje, izgradnja informacijsko-komunikacijske infrastrukture, vlaganje v raziskave in razvoj, krepitev konkurenčnosti gospodarstva in pa izboljšanje učinkovitosti države kot sestavine nacionalne konkurenčnosti.

Za primerjavo s Slovenijo sem izbral Finsko in Irsko, ker sta obe v evropskem in tudi svetovnem merilu manjši državi. Obe imata podobno zgodovino kot Slovenija, v devetdesetih pa beležita hiter gospodarski in družbeni razvoj. Slovenija se približuje EU, zato jo je tudi smiselno primerjati z državami članicami in državami, ki se pripravljajo na vstop. Ob tem je smotrno primerjati navedena področja, saj ima vsaka država svoje posebnosti, ki bi lahko koristile tudi Sloveniji na njeni poti v Evropo in v postindustrijsko družbo.

Pri vlaganju v znanje primerjam predvsem povezanost med ključnimi akterji v izobraževalnem sistemu, se pravi univerzami, inštituti in podjetji. Poleg povezanosti so tu ključni tudi podatki o višini BDP, ki se vlaga v izobraževanje, in pa posebnosti posameznega sistema. Današnje življenje zahteva izobraževanje skozi celotno delovno obdobje posameznika, zato je program vseživljenjskega učenja še posebej pomemben, saj je le-ta odgovor na rastoče zahteve spreminjajočega se sveta.

Naslednje področje, ki ga SGRS navaja kot pomembno za razvoj nacionalnega gospodarstva, je razvoj informacijsko-komunikacijske infrastrukture. Ta je osnova, temelj za nemoteno delovanje gospodarskega sistema v državi. Dobro razvit sistem pomeni hitrejšo in cenejšo delovanje v nekem okolju, predvsem pa varnost poslovanja, ki je danes eden od kriterijev za razvitost infrastrukture. Ostali kriteriji so število računalnikov, mobilnih telefonov ter internetnih priključkov. Vlade v razvitejšem svetu se zavedajo pomena tega področja, zato nenehno vlagajo velika sredstva za doseg ambicioznih ciljev. Cilj je dvojen: ustvariti okolje, ki je zanimivo za tuja podjetja, ki

potem v takem okolju postavijo svoje razvojno okolje, in pa omogočiti svojemu prebivalstvu ugodno okolje za lasten razvoj.

Prva dva dejavnika sta neločljivo povezana s tretjim, to je z vlaganjem v raziskave in razvoj. Od države do države se razlikuje količina sredstev, ki ga v raziskave vlagata privatni in javni sektor, prav tako pa so različne poti in pa načini financiranja R&R dejavnosti. Od kakovosti vodenja tega področja je odvisna sposobnost obvladovanja globalnega znanja in tehnološkega napredka, višina dodane vrednosti proizvoda in s tem bruto dodane vrednosti na zaposlenega. Eno od meril, ki merijo uspešnost R&R dejavnosti v nekem okolju, je število inovacij na zaposlenega, pomembna pa je tudi višina sredstev, ki so v BDP namenjeni za R&R, način porabe sredstev, zopet povezava med razvojno dejavnostjo in gospodarstvom, ki mora biti danes še posebej izrazita. Na tem področju bi posebej omenil zbiranje sredstev za raziskave in razvoj, ki jih majhna država nima dovolj in zato potrebuje čezmejno povezavo in natančno razvojno strategijo. Za krepitev konkurenčnosti gospodarstva je pomembno uravnovešeno črpanje vseh omenjenih dejavnikov: visoke stopnje izobraženosti, moderne tehnologije in lahkega dostopa do nje, pametne politike zaposlovanja in ugodne davčne politike.

Krepitev konkurenčnosti gospodarstva se začne na področjih kot so izobraževanje in raziskave. Pri tem konceptu pa bi izpostavil neposredne tuje investicije v in iz države. Te med drugim določajo tudi stopnjo razvijanja gospodarstva. Druga značilnost je ustvarjanje tveganega kapitala, kar je ključno za ustvarjanje dinamičnega gospodarstva, ob tem mora imeti gospodarstvo ustrezno rast števila inovacij. K rasti konkurenčnosti sodi tudi sprejetje moderne menedžerske doktrine in razvoj novih oblik sodelovanja. Vse ekonomsko napredne države se strinjajo, da je internacionalizacija tista, ki pusti pomemben pečat gospodarstvu. Internacionalizacija poveča prenos tehnologije, integracijo v globalne poslovne mreže, je pa tudi indikator dviga dodane vrednosti produktov. Ob vprašanju konkurenčnosti gospodarstva je potrebno omeniti še organizacijsko strukturo grozdov, ki imajo pomembno mesto v programu pospeševanja podjetništva in konkurenčnosti, ki naj bi s podporno infrastrukturo, t.j. z univerzami in tehnološkimi mrežami, pripomogli k učinkovitejši splavitvi idej na trg.

V Porterjevi shemi igra država ključno vlogo pri prestopu na tretjo stopnjo razvitosti. Ob tem mora vlada razviti vrsto institucij, ki pomagajo gospodarstvu na različnih področjih, kot so privabljanje tuje industrije, internacionalizacija storitev,

implementacija osnovnega raziskovanja, regionalni razvoj, področje podjetniških raziskav, določanje prioritet v razvoju, dajanje izvoznih kreditov, promocija gospodarstva in nenazadnje socialni konsenz, ki je po mojem mnenju zelo pomemben za začetek gospodarskega razvoj, saj pomeni združitev moči za doseganje ekonomskega uspeha. Soglasje o družbenih razvojnih ciljih je osnova družbenega partnerstva oziroma sodelovanja za uresničitev temeljnega nacionalnega interesa. Naposled je potrebno omeniti še ostale faktorje, ki bi jih lahko poimenovali tudi zunanji faktorji. Vse tri primerjane države so majhne in jim je zato širitev evropskega tržišča koristna, saj nudi določene ugodnosti, kot so uporaba evropskih strukturnih skladov, dostop do trgov in dostop do tuje delovne sile.

Če nadaljujem s hipotezo, menim, da večje vlaganje v znanje, informacijsko-komunikacijsko infrastrukturo, raziskave in razvoj in pa seveda poudarjanje tudi nemerljivih faktorjev, kot so socialna kohezija, implementacija sprejetega, povečujejo gospodarski napredek. Ne smemo pa pozabiti, da so ostali pomembni indikatorji tudi stopnja korupcije v državi, učinkovitost vlade v vodenju države in urejenost zakonodajne oblasti.

Vire za diplomsko delo sem črpal iz različnih strokovnih revij, kot so Raziskovalec, Gospodarski Vestnik, Economist, Sobotna priloga Dela, spletne strani irskih, finskih in slovenskih državnih ustanov ter agencij, ki delujejo na področju izobraževanja in gospodarstva. Ker je implementacija razvojnih načrtov ključna za primerjanje teh treh držav, sem se naslonil tudi na internetne vire, kot so poročila OECD o napredku v državah, pa tudi na poročila o razvoju v državah samih. Ob tem je smotno raziskati mnenja gospodarstvenikov, ministrov in profesorjev, pri čemer sem se oprl na intervjuje in mnenja iz različnih strokovnih revij. Pomembna teoretska in idejna izhodišča sem dobil iz projekta Simulacija trajnostnega razvoja.

1.1 Endogene teorije rasti, konvergenca in kategorija družbene sposobnosti

Neoklasična teorija na osnovi svojih predpostavk (popolna konkurenca, prost pretok proizvodnih faktorjev, padajoči mejni donosi ter enaka produkcijska funkcija) predvideva postopno konvergenco med državami, tako pri stopnji rasti kot pri ravni dohodka (Sočan 2003: 39). V nasprotju z neoklasiki, avtorji endogene teorije rasti predpostavljajo trajno razliko v stopnji rasti in dohodkov. Zaradi zunanjih dejavnikov

(razvoj tehnologije in dvig produktivnosti, ki ga prinašajo specializirani vložki, ki so jih omogočile naložbe v raziskovalno razvojno dejavnost (R&R) in izobraževanje) ne pride do padajočih donosov človeškega in fizičnega kapitala in osnova za konvergenco se tako izgubi. Ob tem različni avtorji, ki so hoteli empirično preveriti tezo o konvergenci, podajajo različne poglede. Baumol za sodobno svetovno gospodarstvo ugotavlja, da je pritisk na hitro imitiranje vse večji, kar pomeni, da so »kazni« za prepočasno sledenje inovacijam v drugih državah in za njihovo ne dovolj hitro uvajanje/kopiranje, kjer je to mogoče, vse večje.¹ De Long ugotavlja, da dolgoročni podatki ne kažejo na konvergenco in ne potrjujejo trditve, da tiste države, ki so sposobne hitro asimilirati tehnologijo, vse konvergirajo, oziroma se približujejo. Ob tem ne zanika možnosti konvergence, do katere sicer pride, zanika pa avtomatizem.

Abramowitz je razvil bolj uporabno tezo za dohajanje oziroma konvergenco: razliko v tehnologiji. Vodilna država ima samo najnovejšo tehnologijo in zato tudi visoko produktivnost. Zamudnice bodo vodilno državo dohitele hitreje, če za njo bolj zaostajajo. S približevanjem se stopnja rasti postopno zmanjšuje in dohitevanje ni več tako hitro kot na začetku.

Zakaj potem med državami obstajajo tako velike razlike v razvitosti in kaj onemogoča dohajanje? Abramowitz pojasnjuje ta problem z uvedbo kategorije »družbene sposobnosti«, ki ustrezno opredeljuje, zakaj so nekatere države zaostale in kako bodo sposobne ujeti vodilne. Tako ugotavlja, da je potencial države za hitro rast velik, kadar država tehnološko zaostaja, vendar je družbeno napredna. Pojem »družbena sposobnost«, poleg izobrazbene strukture prebivalstva, zajema še institucionalno organiziranost družbe: politično, komercialno, industrijsko in finančno. Zamudnice bodo le z ustrezno družbeno sposobnostjo lahko izpeljale proces dohajanja. Družbena sposobnost opredeljuje sposobnost neke države, da se prilagodi novi tehnologiji; obstoječi institucionalni okvir lahko namreč ovira izbiro in uvajanje nove tehnologije – ali obratno - prilagodljiv institucionalni okvir lahko spodbudi tehnološko preoblikovanje. Družbena sposobnost zajema tudi druge vidike gospodarskega sistema: odprtost do konkurence, do ustanavljanja in delovanja novih podjetij, do nakupa in prodaje novih izdelkov in storitev. Kako vplivne so za proces dohajanja družbene sposobnosti, izrazi Abramowitz z

---

¹ Vendar avtomatizem približevanja ni dostopnem vsem: najmanj razvite države se namreč ne približujejo, ampak še bolj zaostajajo, saj od inovacij in investicij v razvitih okoljih pridobijo le malo.

ugotovitevijo, da »evolucija družbenih sposobnosti v povezavi s procesom dohajanja odpira možnosti, da zamudnice celo prehitijo naprednega voditelja (Sočan 2003: 43).

Velika prednost, ki jo imajo v svoji družbeni sposobnosti vodilni, so dobro razvita znanost, tehnološki razvoj in industrija, ki so med seboj tesno povezani ter širok in kakovosten izobraževalni sistem. Ta prednost jim omogoči, da ohranijo vodilni položaj kljub konkurenci zamudnic. Elementov družbene sposobnosti sicer ni mogoče vzpostaviti na hitro, vendar pa zato trajajo dolgo časa (Sočan 2003: 44).

2 Kratek pregled ekonomskega stanja/danosti v preteklosti

2.1 Finska od leta 1960

Po 2.svetovni vojni je finsko gospodarstvo deležno 50-letne rasti. Do leta 1952 je Finska plačevala SZ reparacije, predvsem z metalno industrijo, kar pa je položilo temelje za kasnejši izvozi uspeh. Finci praktično niso imeli konkurence v tej panogi, večino izvoza pa je bilo usmerjenega v SZ. Kredite so jemali od Švedske in ZDA, vlagali pa so v infrastrukturo, poljedelstvo in industrijo. Od leta 1950 do 1974 je finski BDP naraščal s povprečno stopnjo 5,4 % na leto, BDP ostalih članic OECD pa 4,4 %. Strukturalne spremembe iz kmetijskega v ostale sektorje so bile na finskem najhitrejše v Evropi. Hitra strukturalna transformacija je vodila k inovativni ekonomski politiki. Leta 1957 je Finska liberalizirala industrijski trg, kar je še bolj poudarilo pomen tekmovalnosti. Prav tako je bil pomemben konsenz med delavci in delodajalci, saj je politični konsenz pomagal ustaviti inflacijo in povečati produktivnost. V letih 1970-1980 je finsko gospodarstvo moralo odgovarjati na nove izzive na tržišču. Finska je dosegla mejo ekstenzivne gospodarstva rasti, zato se je morala usmeriti v intenzivno rast gospodarstva - kadrovskega menedžment, večjo produktivnost dela in uvajanje nove tehnologije (Finland 2003).

Recesija na začetku devetdesetih je močno prizadela finsko gospodarstvo. Kriza je prizadela finančni sektor ter se razširila na vse ostale sektorje. Vlada se je močno zadolžila, imeli pa so tudi 18 % brezposelnost. Vendar je vlada Paava Lipponena v sredini devetdesetih ukrotila spiralo dolga s strogim proračunskim varčevanjem. Kljub rasti finskega gospodarstva pa je bila stopnja nezaposlenosti okoli 10 %. Finska je v gospodarstvu v devetdesetih dobila še »tretjo nogo«. Poleg gozdarske in metalne industrije je razvila še visokotehnološki sektor, ki predstavlja velik del izvoznih dohodkov (Economic Outlook 2003).

Nova tehnologija je omogočila Finski neprestano gospodarsko rast. V poznih devetdesetih je gospodarska rast temeljila v glavnem na teh prihodkih.

2.2 Slovenija

Slovensko gospodarstvo je bilo do konca 80-ih globoko vpeto v področje Jugoslavije. V 80-ih je slovensko gospodarstvo že doseglo stopnjo zmerne gospodarske razvitosti in je pred odločilno kvalitativno preobrazbo v gospodarsko razvitost.

Povečevanje proizvodnje predvsem za domači trg je bilo že tako izčrpano, da ni omogočalo nadaljnega dinamičnega gospodarskega razvoja. Posebno v sedemdesetih se je jasno pokazalo, da jugoslovanski delež v svetovnem izvozu pada, delež v svetovnem uvozu pa narašča. Poslabšanje položaja v svetovnem izvozu potrjuje dejstvo, da gospodarska rast pri ekonomski politiki zapiranja pred mednarodnim gospodarstvom ne omogoča uspešnega razvoja in uveljavljanja v mednarodni menjavi. Jedro te stalne odvisnosti je bilo v tehnološki odvisnosti od razvitega sveta (Sočan 1981: 10). Desetletja napačno zaznavanih in vrednotenih ekonomskih kategorij so povzročila nekonkurenčnost gospodarstva v primerjavi s tradicionalno tržnimi gospodarstvi. Po osamosvojitvi je Slovenija s preходом na tržni sistem, z zmanjšanjem inflacije, s konvertibilnim in stabilnim tolarjem ter z visokimi deviznimi rezervami dosegla relativno dobre gospodarske rezultate. Vendar za dohitevanje razvitega sveta ti uspehi dolgoročno ne bodo zadostovali. Struktura slovenskega gospodarstva, ki je ob osamosvojitvi odražala dolgoletno plansko usmeritev, je izrazito neugodna za prehod v sodobno informacijsko družbo. Najbolj izpostavljene so delovno intenzivne gospodarske panoge, ki zaradi pomanjkanja investicij v modernizacijo in razvoj trpijo zaradi nizke produktivnosti in nekonkurenčnosti. S klasično industrijsko proizvodnjo in družbeno organizacijo ne moremo dvigniti produktivnosti in povečati bruto domačega proizvoda čez določeno mejo. Ob nespremenjenih gospodarskih in razvojnih usmeritvah bo Slovenija ob prehodu v novo tisočletje dosegla zgornjo mejo družbenega proizvoda in izrabila tradicionalne prijeme za oživitev gospodarstva. Ker ekonomsko še nismo na razvojni stopnji držav Evropske unije, se trenutno srečujemo z nekaterimi drugimi problemi s preходом v tržno gospodarstvo in uspešnim prestrukturiranjem, katerih rešitev je kratkoročno pomembna, vendar pa onemogoča preusmeritev pozornosti in sredstev k strateškemu razvoju. Trenutne razmere še poslabšuje dejstvo, da so poslovni subjekti razvitih držav sprejeli sodobno tehnološko revolucijo in izrabljajo priložnosti, ki jih nudi informacijska družba za dvig lastne konkurenčnosti in uspešnejšega nastopa na trgu z izdelki in storitvami, temelječimi na visokem deležu uporabljenega znanja. S tem dosegajo višjo dodano vrednost, dobiček ter kvaliteto izdelkov in storitev, kar jim omogoča dodatne investicije in povečuje gospodarsko prednost (SDI 2000: 20).

2.3 Irska in njen vstop v EU

Irska je bila dolgo časa označena kot bolnik Evrope. Večino 20. stoletja je imela Irska le 1.8 % rast BDP, od leta 1990 pa beleži 7.1 % letno rast, v primerjavi z OECD povprečjem 2.6 %.(OECD REVIEW 2002: 2). Od leta 1989 se je število zaposlenih povečalo za več kot 450.000. Rast zaposlenosti je bila posledica zmanjševanja zaposlovanja na področju kmetijstva in selitev na storitvena področja, kot sta industrija in turizem. Po mnenju OECD so najpomembnejši razlog za hiter gospodarski vzpon tuje neposredne investicije, posebno s strani ZDA, v strojogradnjo in opremo, elektroniko in farmacevtsko industrijo, kot značilne propulzivne industrijske sektorje. Te investicije so bile pomembne, vendar so ustvarile največ 10 % rasti (OECD Observer 2000). Ključen za razvojno revitalizacijo in nadpovprečno uspešnost tega gospodarstva je notranji konsenz te družbe, da je potrebno zagotoviti visoko raven tehnološko-inovacijskega potenciala v praktično vseh, tudi srednjih in majhnih - pretežno domačih - podjetjih v državi. Bistvo razvojnega dogovora osnovnih socialnih partnerjev v tej državi pred približno četrt stoletja, imenovanega »Making knowledge work for us«, je temeljilo na poenotenju vseh socialnih partnerjev s strategijo, ki je zahtevala od Irske bistveno večje razvojne napore kot v preteklosti, a se je pokazala kot razvojno prava rešitev te države. Kot posledica take strategije se je brezposelnost Irske s 24 % v sedemdesetih in okoli 20 % v osemdesetih letih znižala, ob povprečni gospodarski rasti 8 % letno v devetdesetih, na 4.1 % leta 2000. Stalnica ukrepov ekonomske politike te države in njene centralne banke je stabilnost valute in celotnega gospodarstva, vrhunsko vodene javne finance z visokim varčevanjem (povečanje od 16 % na 33 %) ter z izrazitim zmanjšanjem odtoka tega varčevanja za subvencioniranje neuspešnih programov in kupovanje socialnega miru (9 %, v primerjavi s Slovenijo 14 %). S sinergijo povečevanja razvojnih potencialov in ekonomsko politiko pospeševanja visokih tehnologij in tehnološke prenovе, je to gospodarstvo sposobno z nizkimi stroški proizvajati proizvode in storitve visokih tehnologij (Sočan 2001: 11).

3 Analiza strategije gospodarskega razvoja izbranih treh držav, faktorji analize:

3.1 Prehod v na znanju temelječo družbo

Na znanju temelječa družba postaja vse bolj stvarnost. OECD navaja, da že najmanj polovica BDP držav članic temelji na proizvodnji, diseminaciji in uporabi informacij in znanja. Na znanju temelječe gospodarstvo je po opredelitvi Evropske komisije kombinacija treh temeljnih dejavnikov, in sicer novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij, inoviranja in še posebej raziskav, izobraževanja in usposabljanja.

3.1.1 Finska

Vlada ministra Paava Lipponena se je leta 1995 poimenovala Vlada zaposlovanja in skupne odgovornosti. Zadala si je devet ciljev. Prva dva sta bila zmanjšanje nezaposlenosti, ki je v letu 1994 znašala 18.4 %, in zmanjšanje javnega dolga, ki je znašal 59.6 %. Poglavlje vladnega programa, ki zadeva izobrazbo, znanost in kulturo, definira vseživljensko učenje kot pomembno načelo v razvoju izobraževanja. Sposobnost posameznika, družbe, gospodarstva in trga, da se odzove na spremembe, internacionalizacija in povečan pomen informacij, so odvisni od osnovne splošne izobrazbe, posebnih sposobnosti posameznikov in njihove kreativnosti. Uresničevanje načela vseživljenskega učenja mora sodelovati s trgom delovne sile.

Pomembno je vlaganje v internetno infrastrukturo in v možnosti, ki jih nudi informacijska tehnologija, ter v matematični in znanstveni »know-how«. Cilj vlade je utrditi politehnično izobrazbo na visoki ravni, da bi zadostila potrebam trga in nadaljevala strukturni razvoj univerz. Pomembno je tudi sodelovanje in delitev dela med univerzami in politehničnimi centri in pa oblikovanje univerz v smeri, ki bo omogočala njihov dolgoročni razvoj in povezanost z gospodarstvom.

Ključna področja, ki si jih je zastavila Finska, lahko strnemo v nekaj točk:

- načelo vseživljenskega učenja, ki pomeni sposobnost posameznika, družbe, gospodarstva in trga, da se odzovejo na spremembe. Internacionalizacija in povečan pomen informacij je odvisen od osnovne splošne izobrazbe, posebnih sposobnosti posameznikov in njihove kreativnosti.

- politehnike in njihov pomen, primer dobre prakse. Na Finskem obstaja politehnična oblika študija, ki pa deluje skupaj z univerzitetnim. Bistvo politehnične izobrazbe je potreba po visoko izobraženi delovni sili na trgu delovne sile. Zato so politehnike bolj profesionalno in praktično usmerjene kot pa akademske univerze. Politehnike so nastale iz bivših poklicnih šol, kar zagotavlja visoko stopnjo poklicne izobrazbe. Namen te oblike izobraževanja je dvigniti standard in kvaliteto poklicnega izobraževanja, profesionalno in praktično usmerjen visokošolski študij, izboljšati primerljivost finskega izobraževalnega sistema in spodbujati mednarodno sodelovanje. Je odgovor na potrebe mladih po visoki izobrazbi, kjer je potrebno povečati privlačnost poklicnega in profesionalnega izobraževanja, večji standard »know-how«-a za delovno silo, pospešiti razvoj regionalne infrastrukture, predvsem pa povečati pomen izobraževalnih institucij.
- izobraževanje odraslih. V skladu z delom razvojnega plana, ki obsega izobraževanje in raziskovanje, se poveča del, ki je namenjen izobraževanju odraslih. Posebna pozornost je namenjena dodatnemu izobraževanju, kot odgovoru na nove delovne izzive.
- pomen prakse na delovnem mestu. Delodajalci so bili mnenja, da imajo premalo vpliva na institucionalni pristop k učenju. To med drugim pomeni, da sprememb, ki so se zgodile v praksi, še dolgo ni bilo v učnih načrtih. Napredek na tem področju je bil narejen leta 1998, ko je Državni svet podpisal »socialno pogodbo« z glavnimi borzami dela, v kateri so predlagali, da bi izobraževalne institucije in njihovi lastniki, organizacije, gospodarske družbe in javna administracija skupaj oblikovali načine za učenje ob delu.

Leta 1999 je bil predstavljen IKT program - IKT strategija na področju izobraževanja in raziskav 2000-2004. Poleg vprašanj o IKT tehnologijah na šolah, so se odprla tudi vprašanja o elektronskih medijih za učenje, o internetnem znanju učiteljev in timskem sodelovanju v izobraževanju ter študiju in učenju na področju softvera. Kaj pomeni IKT razvoj? Pomeni izobraževalne reforme, skupinsko in raziskovalno učno prakso ter natančen učni načrt. Inovacije lahko predstavijo učitelji, povezani mednarodno ali doma. Prav tako je cilj sodelovanje učiteljev in učencev, ter njihova predanost inoviranju. Da bi uresničili cilje nacionalne IKT strategije glede izobraževanja, je vlada podprla šole

finančno in prav tako organizirala dodatna izobraževanja za učitelje (The financing of life long learning 2001: 39).

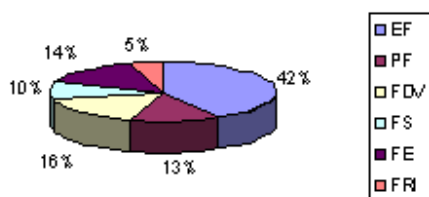
Večina finskih podjetij je tesno povezanih z izobraževalnimi organizacijami. Posamezna podjetja ustanavljajo svoje izobraževalne oddelke, na katerih udeležence seznanjajo z najnovejšimi raziskovalnimi in razvojnimi dosežki. Tako pospešujejo prenos znanja in tehnologij v druga podjetja v grozdu. Prav tako tesno sodelujejo s finskimi univerzami in visokimi šolami ter spodbujajo razvoj novih izobraževalnih programov. Po študiji IMD finski izobraževalni sistem najbolje na svetu zadovoljuje potrebe konkurenčnega gospodarstva (Sočan 2003: 165).

3.1.2 Slovenija

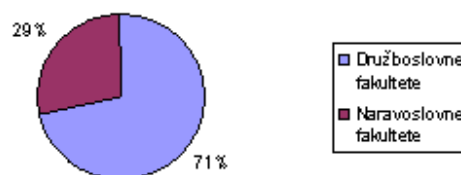
Ključnega pomena pri tehnološkemu razvoju je zagotavljanje primerno izobražene delovne sile. Slovenija vlaga v izobraževanje, v raziskave in razvoj, v vse vrste usposabljanj ter v informacijsko-komunikacijske tehnologije okrog 13 % BDP (Madžarska in Češka že nad 15 %) (Sočan 2003: 120), medtem ko znaša ta odstotek pri razvitih članicah EU med 20 in 25 odstotkov BDP (Sočan 2002: 12).

Grafikona 3.1.2.1, 3.1.2.2: Število diplomantov na posameznih fakultetah in odstotek diplomantov družboslovnih in naravoslovnih fakultet.

Število diplomantov na posameznih fakultetah v letu 2002, Univerza v Ljubljani

Odstotek diplomantov družboslovnih in naravoslovnih fakultet v letu 2002

Vir: Podatki univerz o prijavno-sprejemnem postopku, Statistični urad RS, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. Legenda: EF-Ekonomska fakulteta, PF-Pravna fakulteta, FDV-Fakulteta za družbene vede, FS-Fakulteta za strojništvo, FE- Fakulteta za elektrotehniko, FRI- Fakulteta za računalništvo in informatiko.

Za celotno šolstvo je v Sloveniji namenjeno nekaj čez 6 % BDP (Repovž 2002: 4). Po obsegu tega denarja Slovenija ne zaostaja za razvitimi državami. Vendar se pri tem osnovno šolstvo po različnih kazalcih uvršča na vrh, visoko pa na dno

seznama razvitih držav. Po ocenah prof. Dušana Mramorja se za visoko šolstvo porabi le 1,16, medtem ko je povprečje OECD 1,70 odstotka BDP. Fakultete so preveč teoretične in ne spodbujajo dovolj praktičnih znanj in sposobnosti logičnega ter sistematičnega razmišljanja. Inštituti so še zmeraj sami sebi namen in jih ne vodijo ljudje iz gospodarstva. Prof.dr. Tea Petrin meni, da so pomanjkanje študentov matematike, naravoslovnih², računalniških in medicinskih znanosti, nezadostno obnavljanje znanja odraslih in nerazvitost poslovne kulture dodatni razlogi za razvojni razkorak (Repovž, 2001). Povezovanje izobraževalnih in raziskovalnih institucij je ena najpomembnejših prvin velikih sprememb, ki na področju univerzitetnega šolstva potekajo v razvitih državah. Slovenski državni organi vztrajajo pri logiki, da univerze predstavljajo predvsem izobraževalno, inštituti pa raziskovalno sfero (Repovž nov. 2002: 4). Šole, fakultete in raziskovalne ustanove morajo skupaj pripraviti zelo konkretno strategijo in jo v praksi tudi udejanjati. Univerza in javni raziskovalni inštituti ne morejo preprosto nadomestiti razvojno-raziskovalnih enot v gospodarstvu, saj je njihova naloga že v osnovi drugačna. Univerza mora stopiti na pot sprememb in sicer z izvajanjem naslednjih nalog in aktivnosti:

- Ministrstvo za šolstvo v okviru državnega proračuna zagotovi sredstva za redno obnavljanje opreme šolam in univerzam, tako da se bodo nove generacije izobraževale s pomočjo najsodobnejših orodij.
- Univerzi omogočita hitro prilagajanje vsebine in načina podajanja izobraževalnih programov spremembam na področju konkurenčnega poslovanja, znanosti in tehnologije in s tem povezanimi pričakovanimi družbenimi spremembami.
- Ministrstvo za šolstvo zagotovi sredstva za prenos izobraževalnih programov obeh univerz na internet in s tem omogoči lahko dostopnost vsem zainteresiranim.
- Ministrstvo za delo, dom in socialne zadeve poskrbi za izobraževanje in usposabljanje nezaposlenih ter zaposlenih v panogah in podjetjih, za katere je mogoče v naslednjih letih pričakovati zmanjševanje števila zaposlenih iz različnih vzrokov (SDI 2000: 26).

---

² Kaj je krivo za majhno zanimanje za tehnične fakultete? V osnovni šoli je tehničnega pouka izjemno malo, na srednjih šolah se najboljši želijo vpisati na uglednejše gimnazije, od tu pa je malo vpisov na tehnične fakultete, saj na gimnazijah ni nobenega tehničnega predmeta. Tako se v zadnjih letih na tehniške fakultete vpisujejo slabši dijaki, medtem ko so se včasih najboljši (Nidorfer 2004: 12).

3.1.3 Irska

Izobraževanje in praksa sta bistvena dela na znanju temelječe družbe na Irskem in sta prednostni vprašanji po Narodnem razvojnem načrtu (National Development Plan). NDP v letih 2000-2006 predvideva 12.6 milijard evrov za zaposljivost in izobraževalna merila, kakor tudi za področja, kot so zgodnje izobraževanje, dostop do višjega izobraževanja, in razvijanje različnih spretnosti in delovnih praks. Pomen, ki ga irska vlada pripisuje izobrazbi se kaže v tem, da je od leta 1985 za 150 % povečala javne izdatke za področje izobraževanja.

Dosežki Irske na področju izobraževanja so zanimivi. V desetih letih se je število študentov na višji in visoki ravni povečalo za 80 %, medtem ko se je število študentov na področju tehniških/tehnoloških študij več kot podvojilo. Irska je od leta 1995 na četrtem mestu v OECD po številu izobrazbe na višji/visoki ravni. Število diplomirancev na področju računalništva je naraslo s števila 500 leta 1996, na število 2000 v letu 2003, in je enako številu diplomirancev softvera v Nemčiji. Ustanovljeno je bilo 14.000 mest na inštitutih za tehnologijo, 4.000 mest na področju inženiringa in softvera in nov triletni program za pospeševanje različnih znanosti in raziskovanja. Ustanovljen je bil tudi Izobraževalno-tehnološki investicijski sklad. Demografski dejavniki so pospešili te trende. Pomemben vpliv ima nastop nove generacije, ki je bila rojena v letih 1960-70 in ima veliko večjo raven izobrazbe, kot generacija, ki je bila rojena v tridesetih. Medtem ko ima 30 % celotne populacije v starosti skupini od 55 do 64 let končano srednjo izobrazbo, je ta raven za generacijo staro od 25 do 34 let višja, in sicer 66 %. Ta indikator človeškega kapitala je daleč nad povprečjem OECD (Enterprise Ireland 2003: 9).

3.1.4 Primerjava

Človeški kapital je eden od podpornih stebrov gospodarske rasti. Izobraževanje je pri tem najpomembnejše sredstvo za ustvarjanje človeškega kapitala. Mednarodne korporacije na podlagi človeškega potenciala izbirajo, kje bodo locirale svoje proizvodne in raziskovalne obrate. Namen in cilj finske vlade na področju izobraževanja bi lahko opisali kot sposobnost posameznika, družbe, gospodarstva in trga, da se odzove na spremembe, kajti internacionalizacija je odvisna od osnovne splošne izobrazbe, posebnih sposobnosti posameznikov in njihove kreativnosti. Cilj je utrditi politehnično izobrazbo

na visoki ravni, da bi zadostila potrebam trga, ter nadaljevati strukturni razvoj univerz in njihovo povezanost z gospodarstvom. Nadaljnji pomembni koncepti so načelo vseživljenjskega učenja, izobraževanje odraslih, kjer je posebna pozornost namenjena dodatnemu izobraževanju, kot odgovoru na nove delovne izzive. Prav tako je na Irskem izobraževanje in praksa prednostno vprašanje po Narodnem razvojnem planu. Pomen, ki ga irska vlada pripisuje izobrazbi se kaže v tem, da je od leta 1985 za 150 % povečala javne izdatke za področje izobraževanja. V desetih letih se je število študentov na višji in visoki ravni povečalo za 80 %, medtem ko se je število študentov na področju tehničnih/tehnoloških ved več kot podvojilo.

Slovenija porabi za celotno šolstvo nekaj čez 6 % BDP, tako da po obsegu tega denarja ne zaostaja za razviti državami. Vendar se osnovno šolstvo po različni kazalcih uvršča na

Tabela 3.1.4.1: Odstotek BDP, ki je namenjen izobraževanju in terciarni izobrazbi.

	FINSKA	IRSKA	SLOVENIJA
% BDP za izobraževanje	5.7*	4.7*	6.0
% BDP namenjen terciarni izobrazbi	1.7*	1.4*	1.16

*Vir: Education at a Glance 2001, OECD

vrh, visoko pa na dno razvitih držav. Fakultete so preveč teoretične in ne dajejo dovolj praktičnih znanj ter ne razvijajo dovolj sposobnosti logičnega in sistematičnega razmišljanja, inštituti so še zmeraj sami sebi namen in jih ne vodijo ljudje iz gospodarstva. Za razliko od Finske in Irske imamo premalo študentov matematike, naravoslovnih, računalniških in medicinskih znanosti, nezadostno obnavljanje znanja odraslih in nerazvito poslovno kulturo. Povezovanje izobraževalnih in raziskovalnih institucij je ena najpomembnejših prvin velikih sprememb, ki na področju univerzitetnega šolstva potekajo v razvitih državah. Na Irskem sta država in univerza uspeli vzpodbuditi veliko zanimanje za študij naravoslovnih in tehničnih ved, saj so se za njihove diplomante odprle številne zaposlitvene priložnosti. Kot odgovor na potrebe trga, potrebe po profesionalno in praktično usmerjeni delovni sili, je Finska razvila politehniko.

Slovenija je podobno ustanovo, ki je namenjena raziskovalno-izobraževalnim programom, ustanovila pred osmimi leti, pripravljati pa je začela tudi programe s področja vinogradništva in vinarstva na Vipavskem.

Vsekakor pa je danes pomemben koncept vseživljenjskega učenja, ki se kaže tudi v izpopolnjevanju znanja že zaposlenih. V ekonomiji znanja je ključna konkurenčna prednost zaposlenih z njihovim znanjem in sposobnostmi. Na Irskem in Finskem je to že vpeljano skozi učinkovit sistem vseživljenjskega učenja, s pomočjo politehnik, ki sega na področje prakse, s programi za izobraževanje odraslih in s poudarjanjem prakse na delovnih mestih. Na Finskem je Državni svet leta 1998 podpisal »socialno pogodbo« z glavnimi borzami dela, v kateri so predlagali, da bi izobraževalne institucije in njihovi lastniki, organizacije, gospodarske družbe in javna administracija skupaj oblikovali načine za učenje ob delu.

Leta 2003 je Inštitut USP v sodelovanju z Gospodarsko zbornico Slovenije opravil raziskavo z naslovom »Na poti k učečemu se podjetju«. Slovenski menedžment se še ni povsem prilagodil ekonomiji znanja, res pa je, da rezultati vsakoletnih raziskav kažejo, da se podjetja vse bolj zavedajo pomembnosti delavcev. O tem pričajo stalno povečevanje naložb v zaposlene, vse bolj izpopolnjeni sistemi informiranja in izražena vloga, ki jo imajo ljudje v podjetjih. Kot je pokazala raziskava, ima 42 odstotkov od 98 sodelujočih podjetij za razvoj in prenos znanja usposobljenih 3.3 interne trenerje na sto zaposlenih, le 38 % zaposlenih pa je vključenih v letne pogovore. Za učeče se podjetje je značilno marketinška organizacijska struktura, kultura sprememb in podjetništva, ki se kaže v visoki inovativnosti. Število uresničenih inovacij se je v sodelujočih podjetjih v primerjavi z lanskim letom primerjavo povečalo s 0,33 na 0,43 inovacije na zaposlenega. Ta delež je seveda še vedno nizek v primerjavi z vodilnimi svetovnimi podjetji, kjer imajo tudi deset inovacij na delavca. Učenje za vse zaposlene načrtuje 73 % podjetij. Izobraževanju zaposlenega namenijo povprečno 21 ur na leto. Delež delavcev, vključenih v nenehno izobraževanje in usposabljanje, znaša 59,2 odstotka in iz leta v leto narašča. Podjetja bi morala naložbe v znanje spremljati, meriti in vrednotiti. A kakovost izvedenega izobraževanja ugotavljajo le v 55 odstotkov preučevanih podjetij, in to z anketiranjem udeležencev, preverjanjem znanja po izobraževanju in s strokovno oceno izobraževalnega programa. Samo 18 odstotkov podjetij sistematično spremlja učinke (Inštitut USP 2003: 15).

V mnogih evropskih državah so gospodarstveniki nezadovoljni, ker upadata inovativna in razvojna moč družbe. Ponudba usposobljenih tehničnih in znanstvenih kadrov je premajhna, da bi podjetjem omogočila zastavljeni razvoj. Zato zahtevajo temeljite spremembe. V Nemčiji, kjer opažajo, da čedalje težje lovijo svetovni razvoj in globalno konkurenčnost, zahtevajo temeljite reforme. Velik odmev je povzročil predlog³, ki ga je za reforme pripravil Heinrich von Pierer, predsednik Siemens. Njegove zahteve so nadvse primerne tudi za Slovenijo (Nidorfer 2004: 12):

1. Vrednost šol: ponovno morajo zagotoviti temeljno znanje, predvsem znanje tujih jezikov, matematike in naravoslovja.
2. Poklicno izobraževanje: potrebno ga je obnoviti, da bomo dobili dovolj usposobljenih ljudi za klasične poklice, pa tudi za poklice prihodnosti, kot so mehanik ali sistemski elektronik.
3. Univerze: potrebujemo več tekmovalnosti med univerzami in na univerzah. Univerze morajo pridobiti več avtonomije in proste roke pri sklepanju naročil za raziskave, za sodelovanje z industrijo in za financiranje. Profesorji naj bodo nastavljeni na podlagi pogodb za določen čas, plačani pa glede na svoje storitve.
4. Dodatno izobraževanje: strogo mora biti prilagojeno zahtevam trga. Za to izobraževanje morajo zaposleni uporabljani predvsem svoj prosti čas.
5. Državne raziskave: znanstveni lobi ni najmočnejši, zato pri delitvi proračunskega denarja ni najglasnejši. Velika napaka je izdatke za raziskave prilagajati trenutnim razmeram v državnih blagajnah.
6. Raziskave: država trenutno daje za raziskave in razvoj 2,5 % odstotka BDP. ZDA namenijo za to tri odstotke, vsaj toliko tudi države, ki se skušajo uveljaviti, kot na primer Koreja. Povsod so naložbe v raziskave privilegirane.
7. Inovativni projekti: raziskave razširjajo obzorje, toda nove tehnologije je treba začeti tudi uporabljati, ne samo razvijati. To je tipično področje za sodelovanje države z gospodarstvom.
8. Tvegani kapital: kdor ne tvega, ne dobi. Kdor tvega z novostjo, ta potrebuje denar. Predvsem v začetni podjetniški fazi mora imeti dostop do tveganega kapitala. Tveganemu kapitalu je potrebno odpreti prosto pot in dobički od naložbe ne bi smeli biti takoj obdavčeni, kajti edina spodbuda za prihod tveganega kapitala je dobiček.
9. Navdušenost za tehnologije: nove tehnologije je vedno spremljal dvom, vendar so najbolj elementarno pripomogle k blaginji. Zavest o tem je potrebno vbiti v glavo vsem, zlasti pa politikom.

---

³ Predlog je znan pod imenom Piererjeve točke inovativnosti.

3.2. Informacijska komunikacijska infrastruktura

Hitrost prehoda v informacijsko družbo, ki temelji na znanju, bo v veliki meri opredeljena z razvitostjo informacijsko-komunikacijske infrastrukture in absorpcijsko sposobnostjo uporabe novih tehnologij. Zato je vzpostavitev visoko zmogljive in cenovno dostopne informacijsko-komunikacijske infrastrukture, ter povezanost različnih omrežij za prenos podatkov, osnova za učinkovito delovanje gospodarstva, javnega sektorja in uprave ter za vključevanje v mednarodne integracijske procese.

Za informacijsko družbo je značilna visoka uporaba znanja, dinamičen razvoj industrije informacijsko-komunikacijske opreme in tehnologije, širok spekter njune uporabe ter visok in naraščajoč delež v bruto domačem proizvodu (UMAR 2001: 57).

3.2.1 Finska

Finska je ena od vodilnih držav na svetu v spreminjanju v informacijsko družbo, ki vlaga velike vsote v izobraževanje, raziskovanje in razvoj produktov. Izdelki informacijske in komunikacijske tehnologije so izredno povečali izvoz države.

Še preden je Finska postala članica EU, je podpisala pomembne poslovne pogodbe z IT podjetji v ZDA in na Japonskem. Program ZDA o »Državni informacijski infrastrukturi« leta 1993 in Bangemannovo poročilo EU leta 1994 sta imela velik vpliv na Nacionalno IT agencijo TEKES, ustanovljeno leta 1994. Leta 1995 so bile sprejete temeljne smernice, da se bo Finska razvila kot informacijska družba.

Najhitreje razvijajoči se industrijski grozd na Finskem je informacijsko-komunikacijski grozd s koncernom Nokia kot jedrom, ki je sestavljen iz več sto majhnih in srednjih podjetij. Finska je v manj kot desetletju prišla v ospredje IKT proizvajalcev in uporabnikov. Istočasno je struktura celotnega gospodarstva in izvoza doživela korenite spremembe. Finsko gospodarstvo je iz kapitalske, surovinske in energetske usmerjenosti prešlo na proizvodnjo znanja. Zunanja trgovina z »high-tech« proizvodi ima pozitivno bilanco, stroški na enoto proizvoda pa so najnižji na svetu. Prav tako je Finska postala zanimivo mesto za mednarodna IKT podjetja. Danes je prepoznavna kot pomemben center za raziskovanje, za uveljavljena mednarodna podjetja, kot so na primer ICL, IBM, Siemens, Hewlett Packard, Ericson in Lotus, ki so na Finskem ustanovila svoje

raziskovalne enote. Razvila so sodelovanje s finskimi partnerji ali pa kar prevzela majhna podjetja pod svoje okrilje. Tako se je tudi zaključil krog tujega kapitala. V devetnajstem stoletju so tuji podjetniki prinesli znanje in sposobnosti na Finsko, danes pa postajajo tuja podjetja ponovno vse pomembnejša - tokrat kot del na Finskem razvitih ICT grozdov.

Za razvoj Finske kot vodilne sile na področju ICT je več razlag. Moč telekomunikacijskega sektorja je osnovana na hitri vpeljavi prostega trga v devetdesetih, ki je bil že pred tem precej konkurenčen v primerjavi z nekaterimi drugimi državami. Na Finskem je bilo veliko vselej veliko telekomunikacijskih podjetij, največ v tridesetih, ko je poleg državnih telekomunikacij obstajalo še preko 800 krajevnih telekomunikacijskih podjetij. Na Finskem ni bilo nikoli, za razliko od ostali evropskih držav, samo enega ponudnika. Posledica tega je večja tekmovalnost in hitrejši gospodarski napredek. Poleg tekmovanja in deregulacije na telekomunikacijskem trgu je k hitremu razvoju prispeval tudi finski izobraževalni in raziskovalni sistem, ki je podpiral razvoj močnega IKT grozda. To je eden temeljnih sestavnih delov finskega inovacijskega sistema - mreža iz velikih in majhnih podjetij, kakor tudi sodelovanje med raziskovanjem, izobraževalnim sistemom in podjetji. Tehnične novosti so finski potrošniki in podjetja hitro sprejeli.

Avgusta 1998 je postala Finska prva država, ki ima več kot petdeset mobilnih telefonov na sto prebivalcev, več kot 40 % gospodinjstev je imelo računalnike, 22 % pa je imelo internetni priključek. Leta 1999 je na Finskem bilo 107 internetnih priključkov na 1000 prebivalcev. Informacijski sektor je leta 1997 zaposloval približno desetino prebivalstva. Število zaposlenih na tem področju je med letoma 1996-1997 zraslo za 13 % glede na celotno število zaposlenih.

Glavne prednosti Finske je napredna komunikacijska infrastruktura, močna zakoreninjenost IKT industrije na Finskem, stopnja IKT raziskovanja na Finskem in aktivno znanstveno sodelovanje - nacionalno in mednarodno. Lastnost ki je podobna mednarodnem povprečju, je stopnja informacijske in komunikacijske tehnologije v finskih gospodinjstvih. Ob tem pa je Finska načrtovala promocijo uporabe IKT področja v celotnem gospodarstvu, pospeševanje strukturalnih reform v podporo IKT, razvoj spletnih vsebin in storitev, kot naslednje korake za doseg cilja (IT-Policies 2003).

3.2.2 Slovenija

Strateški cilj razvoja slovenske gospodarske infrastrukture je, po opredelitvah SGRS, zagotoviti zanesljivo in stroškovno učinkovito oskrbo s storitvami na področju energetike, prometa in telekomunikacij ter komunalnih storitev. Prioritetne smeri ukrepanja so: (i) nadaljevanje programov izgradnje gospodarske infrastrukture, (ii) liberalizacija in privatizacija infrastrukture, (iii) vključevanje zasebnega kapitala v izgradnjo in financiranje infrastrukture ter zagotavljanje kvalitetne oskrbe podjetij in prebivalstva s kvalitetnimi storitvami gospodarske infrastrukture (UMAR 2002: 41.). Raba interneta sodi med najpogostejše indikatorje razvitosti informacijske družbe. Število aktivnih uporabnikov interneta⁴ se je v Sloveniji v obdobju 1996-2001 povečalo za več kot šestkrat. Leta 1996 je aktivno uporabljalo internet 3 %, v letu 2001 pa 19 % celotne populacije. Slovenija je že leta 1998 dosegala boljše kazalce kot pa nekatere članice EU in je le rahlo zaostajala za povprečjem EU (EU 9.2%, Slovenija 9 %). V naslednjih letih pa se je od evropskega povprečja že močno oddaljila. Leta 2001 je povprečje EU znašalo 31 %, povprečje Slovenije pa 19 %. Rast uporabe interneta pa se ne upočasnjuje le glede na EU, pač pa celo v primerjavi nekaterimi kandidatki za članstvo z EU. Slovenija po deležu uporabnikov interneta še močno presega povprečje držav (5.5 % v letu 2000), vendar že zaostaja za Estonijo, s katero si je leta 1999 delila prvo mesto. Razkorak med Slovenijo in EU, ki se je pojavil v zadnjem obdobju, zelo verjetno opozarja na to, da v Sloveniji z načrtnim spodbujanja informacijske družbe zaostajamo. Slovenija že uvaja informatizacijo nekaterih področij (zdravstvo, državna uprava, e-šola, bančništvo), vendar je potreben celovit pristop v obliki nacionalne strategije in akcijskega načrta, kjer za EU zelo zaostajamo. Prvi korak k temu področju je bil narejen s sprejetjem Akcijskega načrta, s katerim naj bi države kandidatke za vstop v EU sledile evropskemu vzorcu načrtnega spodbujanja razvoja informacijske družbe (UMAR 2002: 148). Med indikatorji razvitosti informacijske družbe se zaradi zahteve po vse večji varnosti transakcij na internetu, ki je osnova za uporabo interneta v poslovne namene, pojavlja število varnih strežnikov na milijon uporabnikov. V Sloveniji je bilo leta 1999 dvaintrideset varnih strežnikov na milijon uporabnikov, kar je povsem primerljivo z razvitimi evropskimi

---

⁴ Aktivni uporabniki interneta so tisti, ki uporabljajo internet vsaj enkrat tedensko.

državami. V EU se je število gibalo od 10 na Irskem in Nizozemskem do 40 v Luksemburgu (UMAR 2002: 150).

Telekom Slovenije, kot največji ponudnik telekomunikacijskih storitev, je v večinski lasti države in s svojo ponudbo obvladuje večino omrežja in storitev v državi. Skladno s sprejeto zakonodajo se pripravlja na prosti trg ter prihod novih komercialnih ponudnikov. Trenutno komercialni ponudniki, ki nastajajo z razvojem interneta skoraj izključno z domačim kapitalom, obvladujejo del trga telekomunikacijskih storitev, vendar sta njihova moč in vpliv sorazmerna vložnemu kapitalu in je nemogoče pričakovati, da bodo Telekomu Slovenije kadarkoli konkurirala. Po mnenju Pavla Gantarja, ministra za informacijsko družbo, je glavni razlog za takšno stanje premalo usposobljenih kadrov, ki bi spremljali razmere na trgu, predvsem pa razmerja med operaterji in tistimi, ki na novo vstopajo na trg telekomunikacije in trg informacijskih storitev (Dekleva 2003). Od več deset ponudnikov dostopa do interneta sredi 90-ih let minulega stoletja jih je konec leta 2003 aktivnih okoli deset. Selekcijo na trgu je opravil državni (ne)nadzor na trgu. Agencija za telekomunikacije, radiofuzijo in pošto pa je bila ustanovljena prepozno, Telekom Slovenije pa je še vedno v večinski lasti države in je s hčerinsko družbo Siol, d.o.o. povsem prevladal na trgu internetnih ponudnikov (Delo, 15.December 2003). Za ustvarjanje konkurenčnih razmer na domačem trgu bo tako treba poleg zakonske osnove zagotoviti tudi take pogoje, ki bodo spodbudili vsaj enega tujega konkurenčnega ponudnika k investicijam v Sloveniji. Telekom svojo ponudbo izboljšuje, vendar jo potrebe še presegajo. V praksi se praviloma zatakne tudi pri ceni, saj potrebe še vedno niso takšne, da bi investitorju zagotavljale uspešnost naložbe pri cenah, že uveljavljenih v najrazvitejših okoljih. Za zmanjšanje neskladnosti med potrebami in ponudbo na področju hitrosti prenosa, razpoložljivosti kapacitet in cen bodo v naslednjih letih poleg dovoljenja za vstop konkurence potrebna tudi dodatna vlaganja. Le-ta pa bodo za investitorje zanimiva le v primeru, če bodo lahko pričakovali hitro rast uporabe novo ponujenih kapacitet (SDI 2002: 22). Proces transformacije v visokotehnološko in informacijsko razvito družbo na Irskem in Finskem je potekal z zavestnim prizadevanjem ter sistematičnim vlaganjem v znanost in izobraževanje ob hkratnem odpiranju telekomunikacijskega trga (Dekleva 2003).

3.2.3 Irska

Leta 2001 je bila po posvetovanju z vodilnimi menedžerji »high-tech« sektorja ustanovljena nova krovna organizacija ICT Ireland, ki združuje različne industrijske sektorje. ICT Ireland je postal zelo pomemben za irsko industrijo. Združuje več kot tisoč različnih organizacij, od domačih hardverskih novoustanovljenih podjetij, do svetovno največjih podjetij. ICT neposredno zaposluje 100.000 ljudi in predstavlja tretjino izvoza. Irski ekonomski napredek v devetdesetih je bil gnan s strani IKT sektorja. Uspeh je bil kombinacija socialnega sporazuma, visoko usposobljene delovne sile in ugodnega davčnega režima. Osnovan je bil na nizkih proizvodnih stroških v primerjavi z Veliko Britanijo in državami EU. Trenutno ta prednost ni več tako velika. IKT sektor je odvisen od neprestanega razvoja novih tehnologij in storitev, kar pomeni, da bo stabilna in globalno konkurenčna ekonomija odvisna od njene sposobnosti prilagajanja in inoviranja. IKT sektor mora za svojo uspešnost graditi na dodani vrednosti, razširjati obseg raziskovanja in inovacij, upoštevati domače, evropske in mednarodne trende, ter voditi ljudi v IKT organizacije skozi kompleksen proces sprememb. Za uresničitev tega mora IKT sektor sodelovati enotno. ICT Ireland ob tem opozarja na probleme, s katerimi se srečuje IKT sektor - lobira pri vladi in državnih agencijah, koordinira celoten sektor in razvija jasno strategijo razvoja in dela na tem, da bo Irska spoznana kot vodilna v svetu v IKT sektorju.

ICT Ireland je definirala sedem ključnih področij, ki so pomembna za razvoj tega področja. Vsako od njih ima delovno skupino. Delovne skupine so sestavljene iz strokovnjakov podjetij, ki sestavljajo ICT Ireland. Za vsako od sedmih področij izdelajo delovni plan, kjer definirajo prioritete naloge in ključne korake za doseg tega cilja. Ključna področja so: (i) raziskave in razvoj: država, državne agencije in IKT sektor se morajo skupaj prizadevati za spodbujanje R&R, proaktivno politiko med ICT Ireland in državnimi agencijami, sodelovanje z univerzami, tehnološkimi inštituti in višješolskimi ustanovami; spodbujanje povezav med domačim in mednarodnim sektorjem; razviti okolje za razvoj tveganega kapitala. *Konkretne akcije na tem področju:* (1) vladna politika s kreativno uporabo fiskalnih ukrepov, da bi poglobila in razširila raziskovalno bazo industrije; (2) ustanovitev ugodnega okolja za raziskave, ki mora odgovarjati na vprašanja potreb ekonomije in bi podpirala obstoječe raziskovalne skupine, razvila nove

raziskovalne sposobnosti na univerzitetnih področjih in bi delovala kot privlačno okolje za tuje študente; (3) ustanovitev novega samostojnega državnega raziskovalna inštituta za področje ICT v skladu s Technology Foresight. (ii) izobrazba: Izobraževalni sistem je v veliki meri prispeval k irskemu gospodarskem razvoju. Da se tudi v prihodnje zagotovi kakovost sistema, je potrebno proučiti nekatere aspekte izobraževalnega sistema: (1) na primarnem in sekundarnem nivoju: povečati število učencev na področju znanosti in matematike za 25 % v naslednji petih letih; (2) pregledati načine preverjanj znanja za tehnološke kadre, spodbujati učitelje za tehnološke teme in zagotoviti dostop do nadaljnjega izobraževanja, spodbujati učenje tujih jezikov, do leta 2005 opremiti vsako šolo s IKT prostorom in laboratorijem; (3) na terciarni ravni povečati število študentov tehničnih smeri za 15 % v obdobju 2002-2005, bistveno povečati število tehnoloških raziskovalcev in število doktoratov s tega področja in narediti ta študij bolj privlačen, preprečiti izpad študentov.

Industrija in visokošolske ustanove morajo sodelovati in oblikovati skupne interese ter izdelati programe za dodatno izobraževanje. (iii) Irska infrastruktura je manj razvita v primerjavi s konkurenčnimi državami. Ta deficit omejuje vhodne naložbe, znižuje kvaliteto življenja in zmanjšuje privlačnost za visoko kvalificirane kadre. Potrebno je izboljšati kakovost cestnega transporta, zračnega transporta, energetskega trga in telekomunikacij. (iv) Obdavčitev je bistvena spodbuda za tuje investicije in lahko pomembno vpliva na razvoj zdravega domačega sektorja. Davčna politika mora še naprej spodbujati razvoj IKT sektorja. Potrebno je ustaviti rast plač v IKT sektorju. (v) Da bo ostala Irska konkurenčna mora še naprej spodbujati domači sektor in razviti kulturo podjetništva. Cilj je dvigniti število mladih podjetij od 15 do 20 % letno v letih 2002-2005, *koraki za doseg tega cilja so*: premostiti ovire pri ustanavljanju IKT podjetij, spodbujati podjetniški duh pri študentih, razviti povezavo med IKT sektorjem in terciarnimi ravnmi izobraževanja, spodbujati podjetnike z mednarodnimi izkušnjami, da začnejo samostojno pot, podpirati podjetja v njihovi zgodnji fazi pri internacionalizaciji. (vi) IKT sektor mora razviti močne tržne povezave. Glede na to, da ima Irska precej neugoden geografski položaj, lahko mednarodno razvejana telekomunikacijska infrastruktura predstavlja možnost, da ponudi visoko kakovostne storitve končnim uporabnikom, t.j. tehnično podporo, sistemsko varnost, itn. (vii) Potrebno se je zavedati, koliko IKT sektor prispeva k gospodarstvu na področju zaposlovanja, plač, izvoza, rasti.

Zagotoviti je potrebno tudi profile, ki bodo poskrbeli, da se bodo iskalci zaposlitve zavedali raznolikosti, ki jim jih ponuja IKT sektor (Enterprise Ireland 2003: 10).

3.2.4 Primerjava

Ena najpomembnejših globalnih sprememb v mednarodnem okolju, ki bo vplivala na bodoči razvoj Slovenije, je pojav informacijske družbe, ki hkrati z možnostmi gospodarskega napredka vnaša v razvoj nove negotovosti. Stara ekonomija z uvajanjem novih tehnologij in novih znanj ter s prenovo in informatizacijo tradicionalnih procesov povečuje učinkovitost, prilagodljivost in konkurenčnost ter se integrira v novo ekonomijo. Za informacijsko družbo je značilna visoka uporaba znanja, dinamičen razvoj informacijsko-komunikacijske opreme in tehnologije, širok spekter njune uporabe ter visok in naraščajoč delež storitev v bruto domačem proizvodu, ki tudi v Sloveniji že

Tabela 3.2.4.1: Kazalci razvitosti informacijsko telekomunikacijske infrastrukture na Finskem, v Sloveniji in na Irskem za leto 2000.

	Finska	Slovenija	Irski
Št. glavnih tel. priključkov na 100 prebivalcev	55,6*	36,4*	38**
Število varnih strežnikov na milijon prebivalcev	20	32	10*
Število osebnih računalnikov na 100 prebivalcev	39,6	27,3	7.3***
Število uporabnikov interneta na 100 prebivalcev	37,2	19,0	14**
Število naročnikov mobilne telefonije na 100 prebivalcev	72,64	57,2	46**

Vir: Finska, Slovenija: Ratnathicam 2002: 202; Statistični letopis RS 2001: 387 in 651; UMAR 2002: 58 (* - podatka sta za leto 1997);

Irski: * - Poročilo o razvoju, str. 150, podatek za leto 1999; ** - vir: Sema Group calculation; *** - vir: French economic centre of Dublin, (vsi podatki veljajo za leto 1999).

dosega okoli 60 odstotkov. Kljub napredku, ki ga je naredila v zadnjih desetih letih, Slovenija zaostaja za možnim razvojem predvsem glede deleža storitev z visoko dodano vrednostjo pri investicijah v raziskave in razvoj, pri uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije v gospodarstvu in državni upravi ter pri deležu domače visok in naraščajoč delež storitev v bruto domačem proizvodu, ki tudi v Sloveniji že dosega okoli 60 odstotkov. Kljub napredku, ki ga je naredila v zadnjih desetih letih, Slovenija zaostaja za možnim razvojem predvsem glede deleža storitev z visoko dodano vrednostjo pri investicijah v raziskave in razvoj, pri uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije v gospodarstvu in državni upravi ter pri deležu domače industrije informacijske-komunikacijske tehnologije v bruto domačem proizvodu (UMAR 2001: 57). Hitrost prehoda v informacijsko družbo je v veliki meri opredeljena z razvitostjo informacijsko-komunikacijske infrastrukture. V primerjavi s Finsko in Irsko ima Slovenija relativno dobro razvito informacijsko-komunikacijsko omrežje, saj se po številu varnih strežnikov, ki je osnova za uporabo interneta v poslovne namene, uvršča pred Finsko in Irsko, Finska pa ima večje število uporabnikov računalnikov, uporabnikov interneta in uporabnikov mobilne telefonije. Po drugi strani je irska infrastruktura slabše razvita v primerjavi s konkurenčnimi državami. Posledično to omejuje vhodne naložbe, znižuje kvaliteto življenja in zmanjšuje privlačnost za visoko kvalificirane kadre.

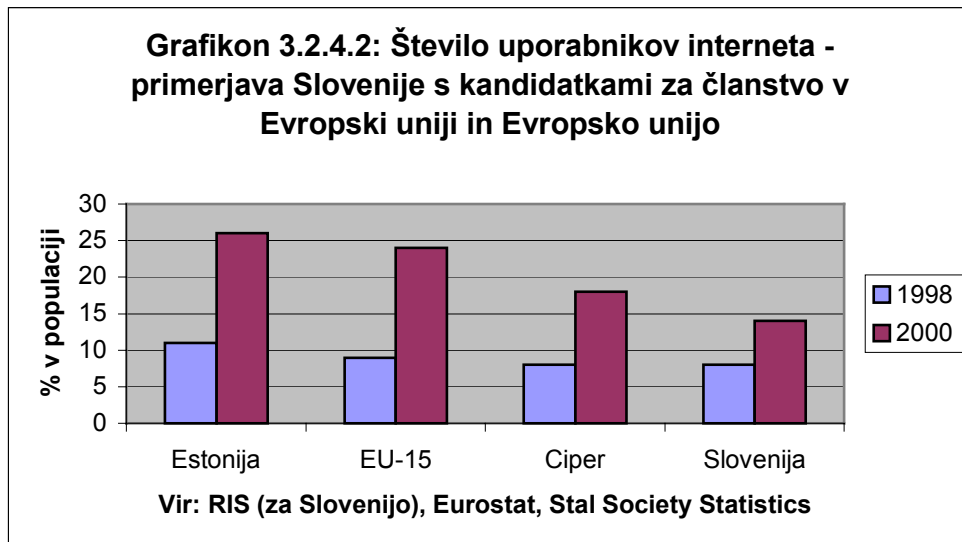
Liberalizacija na Finskem je osnovana na hitri vpeljavi prostega trga v devetdesetih, ki je bil že pred tem precej konkurenčen v primerjavi z nekaterimi drugimi državami. Posledica tega je večja tekmovalnost in hitrejši gospodarski napredek. Seveda je k hitremu razvoju prispeval tudi finski izobraževalni in raziskovalni sistem, ki je podpiral razvoj močnega ICT grozda.

V izgradnjo celovitega sistema na Irskem sodi tudi liberalizacija telekomunikacijskega trga. Cilj je narediti Irsko za najbolj ugodno e-okolje v Evropi. K temu pa sodi tudi izgradnja dveh čezatlantskih kablov (ZDA in VB) iz optičnih vlaken, tako da lahko podjetja na Irskem delujejo po zelo nizkih cenah, in postati središče elektronskega poslovanja v Evropi. Po NDP⁵ je Irška je namenila 250 milijonov evrov za promocijo interneta v poslovne namene in za splošno uporabo. Cilj je uvrstiti Irsko med deset najbolj internetno povezanih držav v OECD. Prva stopnja izgradnje internetne

---

⁵ NDP - nacionalni razvojni plan za leta 2000-2006 je bil sprejet 15. novembra 1999. NDP je načrt za nadaljevanje ekonomskega napredka, ki predvideva v naslednjih sedmih letih 57 milijard evrov investicij v infrastrukturo, v proizvodnjo, izobraževanje in prakso, regionalni razvoj in socialno vključevanje.

povezanosti je povezati 76 mest znotraj Irske, kar naj bi bilo končano v treh letih, do ostalih 123 mest pa v petih letih. To je področje, kjer se je Irska odločila pohiteti, saj je na področju internetnega poslovanja in števila varnih strežnikov šibka.

Slovenija ima tako kot Irska in Finska izgradnjo in posodobitev telekomunikacijskega omrežja za prioritarno področje. Število uporabnikov interneta se je v letih 1996-2001 povečalo za šestkrat, kar je leta 2001 pomenilo 19 % populacije. Vendar pa trenutno z načrtnim spodbujanjem informacijske družbe zaostajamo, saj se rast uporabe interneta upočasnjuje tudi glede na nekatere kandidatke za članstvo v EU - Estonija⁶.

Na področju varnih strežnikov pa se Slovenija lahko pohvali, saj je že leta 1999 imela 32 varnih strežnikov na milijon prebivalcev. Razlika med državami pa je vidna tudi v številu ponudnikov na področju fiksne in mobilne telefonije. Irska ima več kot 62 ponudnikov fiksne telefonije in štiri ponudnike mobilne telefonije ki - za razliko od Slovenije - nimajo monopolnega značaja. V Sloveniji imamo na področju mobilne telefonije tri ponudnike, s tem da ima največji ponudnik (Mobitel d.d.) monopolni značaj, najmanjši - Vega - pa ima trenutno zanemarljivo število uporabnikov.

Seveda so za področje informacijske-komunikacijske infrastrukture pomembni tudi vladna politika s kreativno uporabo fiskalnih ukrepov, ustanovitev ugodnega okolja za raziskave, ki mora odgovarjati na potrebe ekonomije, poseben pomen pa se pripisuje znanju.

⁶ Z Estonijo si je leta 1999 Slovenija delila prvo mesto po deležu uporabnikov interneta.

3.3 Raziskave in tehnološki razvoj

Vlaganje v raziskave in razvoj pomeni krepitev sposobnosti za obvladovanje globalnega znanja in tehnološkega napredka kot glavnega vira povečanja produktivnosti dela, nacionalne konkurenčne sposobnosti in zviševanja individualne in družbene kvalitete življenja. Rezultat uspešne raziskovalno-razvojnne in inovacijske politike je povečanje bruto dodane vrednosti na zaposlenega. Pomembno vlogo pri pospeševanju tehnološkega razvoja ima oblikovanje celovitega podpornega okolja. Ta zajema sistem izobraževanja in usposabljanja človeških virov, inovacijsko kulturo ter spodbudno okolje za razvijanje in prenos znanja in tehnologije, odpiranje poti za učinkovit pretok kapitala - vključno z rizičnim, vse oblike materialne infrastrukture - tudi informacijsko-komunikacijske, mehanizme za preprečevanje socialne izključenosti ter infrastrukturo za ohranjanje okolja (UMAR 2001: 61).

3.3.1. Finska

Pospešeno oblikovanje informacijske družbe na Finskem je posledica večjega vlaganja v raziskave in razvoj. Naraščanje vlaganja privatnega sektorja v R&R je pripeljalo do tega, da večino raziskovanj vodi privatni sektor. Leta 1998 je bilo 68 % vseh raziskav opravljenih v podjetjih, 32 % v javnem sektorju (vključno z univerzami) (IT Policies 2003). Finska je tako na vrhu glede vlaganja v R&R, saj vlaga skoraj 3,5 % celotnega BDP. Vzpostavili so sistem partnerstva med državo, univerzo in gospodarstvom. V tem okviru imajo institucijo, ki skrbi za prelivanje proračunskega denarja v podjetja. Poleg tega so razvili zelo močno mrežo tehnoloških parkov oz. inkubatorjev. Tehnološke parke so ustanovili v okviru določenih dejavnosti, Nokia, na primer, informacijske tehnologije, inkubatorje pa so odprli tudi na univerzi. Profesorski prenašajo znanje na študente, komercializirajo pa ga v inkubatorjih. Univerzitetne inkubatorje poznajo tudi na Irskem, v Španiji, na Nizozemskem in v Nemčiji. Večino vlaganj so financirala privatna podjetja oz. raziskovalni inštituti (Repovž 2001: 4). Rezultati investiranja v raziskave in razvoj so jasno vidni v strukturni spremembi gospodarstva. Elektronika in elektroindustrija predstavljata poleg lesne, železarske in

gradbene industrije, tretjo podporno roko. Vloga agencije TEKES⁷ je podpirati tradicionalne industrijske grozde in hkrati ustvariti in nadzirati rast nove industrije. Na operativnem nivoju TEKES neodvisno promovira in koordinira R&R projekte in programe, poleg tega ohranja sodelovanje na mednarodnem nivoju. TEKES sodeluje z več partnerji v finskem inovacijskem okolju. Agencija za temeljna raziskovanja in implementacijo je Akademija Finske (Academy of Finland). Na regionalni ravni tehnološko politiko uresničujejo T&E centri (Zaposlitveni in ekonomskorazvojni centri). Iz podjetniške perspektive so ključni igralci Sitra (Finski državni sklad za raziskave in razvoj), Finnvera (Izvozno kreditna agencija), Finpro (Združenje za internacionalizacijo storitev) in Invest in Finland. Za finski inovacijski sistem je značilno načrtovanje na dolgi rok. V njem so proizvajalci in uporabniki znanja bistveni. Glavni element finskega inovacijskega sistema je sodelovanje med vlado, privatnimi podjetji, raziskovalnimi inštituti in univerzami, kakor tudi med različnimi polji tehnologije. Inovacijski sistem stremi k temu, da diverzificira produkcijsko strukturo, poveča proizvodnjo in izvoz ter ustvari temelj za zaposlovanje in socialno blagostanje. Glavna vprašanja finskega tehnološkega razvoja so pogosto stvar razprave na Science and Technology Policy Council, ki ga vodi premier finske. Struktura organizacije, ki je odgovorna za raziskovanje in razvoj na Finskem, izgleda tako: Ministrstvo za izobraževanje je odgovorno za znanstveno politiko, Ministrstvo za gospodarstvo in industrijo pa za tehnološko politiko. Več kot 80 % vladne raziskovalne podpore gre skozi te kanale. Svet za znanstveno in tehnološko politiko je glavno svetovalno telo finske vlade in ministrstev. Akademija finske in Tekes sta glavni podporni organizaciji raziskovanju. Raziskovanje v javnem sektorju v glavnem poteka v okviru univerz in v državnih raziskovalnih inštitutih. 20 % vseh raziskav na finskem se opravi na univerzah⁸. Cilj univerz je delovati učinkovito kot del finskega raziskovalnega sistema. Raziskovalno okolje na univerzah je mednarodno konkurenčno, zahtevnost učenja in standardi so na

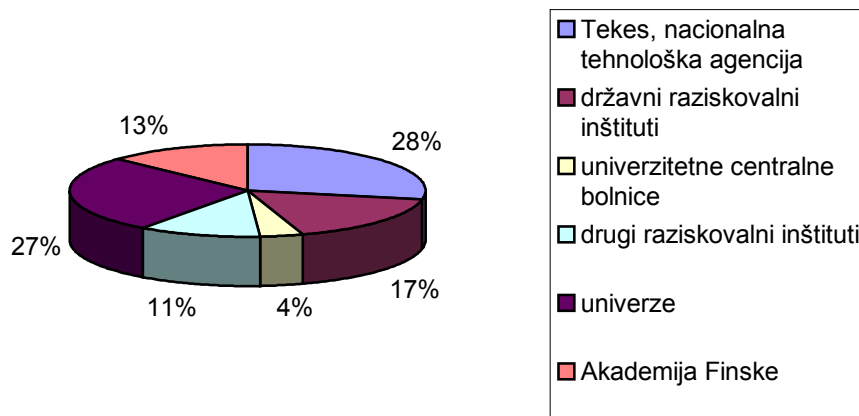
---

⁷ Nacionalna tehnološka agencija je glavni javni financer in specializirana organizacija za raziskovanje in tehnološki razvoj na Finskem. Tekes financira industrijske R&R projekte, kakor tudi projekte v raziskovalnih inštitutih. Primarni cilj je promovirati konkurenčnost finske industrije in storitvenega sektorja skozi sodelovanje v ustvarjanju napredne tehnologije in znanstvenega »know-how«. Specifično, Tekes poskuša diverzificirati proizvodno strukturo, povečati proizvodnjo in izvoz in ustanoviti fundacijo za zaposlovanje in socialno skrbstvo. Tekes tesno sodeluje s klienti in družbami, univerzo in raziskovalnimi inštituti. Sedež Tekesa je v Helsinkih, regionalno pa tudi po celi Finski. S tehnološkimi programi dela Tekes pomembne strateške korake in izbira prioritete.

⁸ Na Finskem deluje 20 univerz in 29 politehnik.

visoki ravni. Akademija finske je najpomembnejši vir za zunanje financiranje univerzitetnega raziskovanja. Akademija razporeja večino njenih virov za podporo različnim raziskovalnim centrom na univerzah in akademskim centrom. Skupaj z univerzami razvija strukturo raziskovalcev in podpira razvoj profesionalnih

Grafikon 3.3.1.1 Vlaganje v R&R po sektorjih

vir: Academy of Finland

raziskovalcev. Aktivnosti univerz in raziskovalnih centrov imajo tako zagotovljeno podporo. Poseben poudarek je na raziskavah, ki podpirajo razvoj elektronike in biotehnologije. Ministrstvo za izobraževanje, univerze, Akademija Finske in druge podporne organizacije so se v programskem dokumentu »Education and research 1999-2004, Development plan« zavzele, da bodo ustvarile pogoje za ustanovitev in razvoj raziskovalnih enot, temelječih na visokih mednarodnih standardih.

3.3.2 Slovenija

Kakor v ostalih državah, ki vstopajo v EU, je tudi Slovenija na področju vlaganja v raziskave in razvoj še zmeraj v procesu tranzicije. Po razglasitvi neodvisnosti leta 1991 in izgubi tržišča na področju Jugoslavije je približno 3.000 raziskovalcev v proizvodni industriji prešlo v druge bolj donosne storitvene sektorje (Špilek 2000: 1). Leta 1994 je vlada RS izdala dokument z naslovom Tehnološka politika RS. V istem letu je Ministrstvo za znanost in tehnologijo pripravilo Program za podporo tehnološkega razvoja do leta 2000, ki naj bi se od leta 1995 do 2000 zviševala po letni stopnji 10 %.

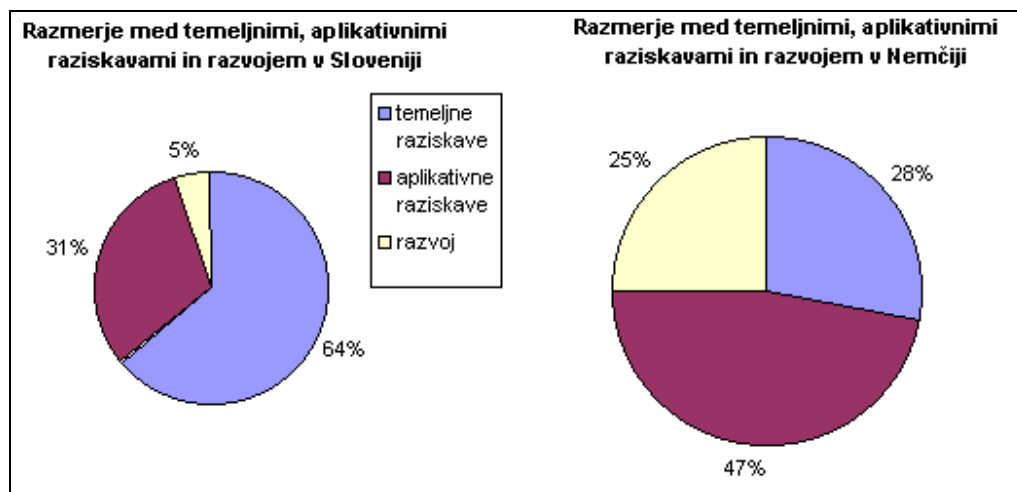

Sredstva so se kljub temu od leta 1995 zmanjševala. Vlaganje v R&R je v Sloveniji na dokaj visoki ravni (1.7 % BDP), vendar je to osredotočeno bolj na akademsko in raziskovalno raven in manj na probleme s področja gospodarstva. Značilnost trenutnega sistema R&R je okorelost institucionalnih raziskovalnih struktur, saj je prispevek in pomen tega sektorja za slovensko industrijo premajhen. Po mnenju slovenskih podjetij naslednje ovire zavirajo inovacije v Sloveniji: premalo sredstev, pomanjkanje primernih kadrov, visoko tveganje, pomanjkanje tržnih informacij. Če analiziramo slovensko raziskovalno sfero glede na glavni določljivki mrežne družbe - znanje (tehnologija) in povezovanje - ugotovimo, da je položaj slab. To ugotavljajo ves čas po osamosvojitvi tudi tuji strokovnjaki. Da se razmere kljub temu ne spreminjajo, dokazujejo ugotovitve študije EU »Study on the impact of the Enlargement of the European Union Towards the Associated Central and East European Countries on RTD, Innovation and Structural Policies«, ki je bila narejena leta 1997 in je pokazala na številne slabosti slovenskega R&R sistema. Tako so zanj značilni slabo raziskovanje univerz in raziskovalnih inštitutov, rigidna institucionalna infrastruktura, predimenzioniranost v določenih segmentih, prevelik poudarek na določenih raziskavah ter nezadovoljivo sodelovanje raziskovalnih inštitutov in univerz z industrijo. Tudi vloga države ni ustrezna, saj je zanjo značilno slabo sodelovanje med ministrstvi ter pomanjkanje strateške podpore gospodarstvu in vizije.

Povezovanje (networking) je danes glavna značilnost razvoja na makro, mezo in na podjetniški ravni. V Sloveniji je povezovanje in sodelovanje prej izjema kot pravilo. Podobno kot v EU, je glavna slabost na področju R&R slab prenos znanstvenih dosežkov v gospodarstvo, predvsem v industrijo, le da je problem v Sloveniji še večji. Komisija EU to imenuje »evropski paradoks«, in je začela intenzivno promovirati inovativnost, saj je inovacija danes glavni konkurenčni dejavnik. Pri nas smo naredili na področju inovativnosti bolj malo. Nobenega od ciljev in usmeritev, ki obravnavajo problem inovativnosti in difuzije znanja, in so bili podani v gibanju Slovenija – inovacijska družba (1996) v Nacionalnem raziskovalnem programu (1995), v Strategiji povečevanja konkurenčne sposobnosti slovenske industrije (1996) in v Strategiji razvoja malega gospodarstva v RS (1996), ne uresničujemo. Pomen tehnološkega razvoja v Sloveniji se kaže v razmerju med temeljnimi raziskavami, aplikativnimi raziskavami in razvojem. Tako je bilo to razmerje z vidika razdelitve javnih sredstev leta 1993 v Sloveniji 64 : 31 :

5, medtem ko je bilo v Nemčiji 28 : 47 : 25 (glej grafikon). Slovenska znanost se mora zavedati, da je edina možna tehnološka politika v Sloveniji difuzijska (diffusion - oriented). Tako tehnološko politiko imajo tudi druge majhne evropske države, in temelji predvsem na

Grafikon 3.3.2.1 : Razmerje med temeljnimi, aplikativnimi raziskavami in razvojem

difuziji najsodobnejšega znanja in na inkrementalnih inovacijah, kar zahteva odlično sodelovanje raziskovalnih inštitutov in univerz s podjetji. To je še posebej pomembno za majhno državo, ki mora z dobrim sodelovanjem in organizacijo nadomestiti pomanjkanje kapitala in kadrov. Slovenska znanost je po eni strani odvisna od položaja gospodarstva (proračunsko financiranje), po drugi pa je soodgovorna za stanje v gospodarstvu.

Predlog ukrepov za povečanje inovativnosti. Predlogi za izboljšanje inovativnosti slovenske družbe se nanašajo na gospodarstvo samo, na sodelovanje med javno R&R sfero in podjetji ter na aktivnejšo vlogo države pri institucionalnih spremembah: (i) Okrepitev R&R v podjetjih, (ii) Pospešitev sodelovanja med raziskovalno sfero in podjetji, kjer se bo moralo spremeniti delovanje mnogih inštitutov, ki so premalo tržno usmerjeni in bodo morali večji del sredstev pridobiti v gospodarstvu. Temeljne raziskave bo še vedno morala financirati država, vendar ima Slovenija premalo sredstev, da bi lahko ustrezno podpirala vso znanost. Zato bo potrebno tudi na področju znanosti v skladu s perspektivo določenih področij, obstoječimi potenciali v našem gospodarstvu in obstoječimi potenciali v naši znanosti določiti, katere so naše prioritete. To bo seveda

vplivalo na dejavnost in na organiziranost raziskovalnih inštitutov, ki pa morajo biti na svetovnem nivoju, saj bo le to pomagalo h konkurenčnosti našega gospodarstva. Potrebno je pospeševati različne oblike sodelovanja, kot je izmenjava kadrov. Tu poteka prenos znanja z univerze in z raziskovalnih inštitutov v razvojne oddelke podjetij, in je mnogo pomembnejši od drugih mehanizmov prenosa znanja. S tem se poveča poznavanje obeh sfer in absorpcijska sposobnost gospodarstva. Ker med raziskovalno skupnostjo in gospodarstvom pogosto ni prave komunikacije, imajo v tujini posvetovalne organe, ki jih sestavljajo tako ljudje iz podjetij, kakor tudi ljudje iz raziskovalne sfere, kjer razpravljajo o aktualnih tehničnih problemih, rezultatih raziskav in testiranj, pomembnih tehnologijah in skupnih projektih. (iii) Aktivnejša vloga države, kjer mora država sodelovati pri organiziranju institucij za prenos tehnologije, skrbeti za ustrezen pretok informacij, sofinancirati raziskave v podjetniškem R&R (podjetja imajo premalo finančnih sredstev), spodbujati aplikativni R&R, kjer bo imelo tudi gospodarstvo vpliv na oblikovanje programov (razpisni pogoji), predvsem pa mora oblikovati strategijo tehnološkega razvoja, ki bo skladna z ostalimi strategijami (industrijska infrastruktura). (iv) Spremenjena in aktivnejša vloga univerz. Univerza se mora prilagoditi potrebam družbe in je tudi pomemben del okolja, v katerem delujejo podjetja. Podjetjem mora nuditi izobraževalne programe, ki so prilagojeni potrebam družbe, vrhunsko raziskovanje, učinkovito servisiranje družbe, predvsem gospodarstva, moderna infrastruktura, podjetniška kultura na univerzi, osebni stik z gospodarstvom (Stanovnik, Kavaš 1998: 16-21).

3.3.3 Irska

Irska je prva v OECD in EU po številu diplomirancev, starih od 25 do 34 let, ki so na trgu delovne sile. Delež dodane vrednosti v BDP, ki ga ustvarijo visokotehnološka podjetja, znaša na Irskem 20,5 %, povprečje v EU je 8,2 %, v ZDA pa 25,8 %. Dostop do interneta ima 36 % gospodinjstev. Kljub temu da je sedma v EU, je daleč pod povprečjem nordijskih držav. Irska je šibka na področju izdatkov za raziskave in razvoj (1.39 %, oz. deseta v EU), kot delež v BDP so med (naj)nižjimi v EU. NDP seveda priznava te pomanjkljivosti na področju R&R, zato načrtuje večje vlaganje v domače in državne R&R. Skupni izdatki naj bi dosegli 2.5 milijard evrov letno. Četrtno teh izdatkov naj bi šlo za izgradnjo visokošolske infrastrukture, petino za podporo R&R na

področju industrije, tretjino pa za podporo novega »Technology Foresight Fund«. Cilj te ustanove je podpora RTDI (raziskave, tehnološki razvoj, in inovacije) projektom v ključnih tehnologijah in biotehnologijah. Cilj teh projektov je oblikovanje mednarodno konkurenčne RTDI in prikazati Irsko kot privlačen prostor za izvajanje raziskav. Vodenje te ustanove je bilo zaupano novoustanovljeni Znanstveni fundaciji Irske (SFI). Področja raziskovanja, ki jih bo podpirala Znanstvena fundacija, bodo imela velik pomen v prihodnosti države, kot centru za raziskave. Fundacija bo tesno sodelovala z univerzami, raziskovalnimi inštituti in z raziskovalno orientiranim delom industrije. Namen tega je izgradnja Irske kot utrdbe za raziskovanje in inovacije. SFI je nedavno odigral pomembno vlogo pri ustanovitvi Partnerstva za raziskovanje, sklenjenega med ZDA in Irsko, ki bo raziskoval potencial Irske na področju biotehnologije in ICT ter predlagal akcijski plan za podporo ameriškim tehnološkim podjetjem na otoku (Enterprise Ireland 2003: 10).

3.3.4 Primerjava

Sistem raziskav in tehnološkega razvoja je kompleksen. Usklajeni morajo biti vloga univerz, raziskovalnih inštitutov in gospodarstva, sodelovanje med ministrstvi, sodelovanje državnih agencij z gospodarstvom, razviti se mora institucionalna infrastruktura, določiti prioritete in seveda uresničiti zastavljene politike. Finci in Irci so glede na določitev prioritete v gospodarstvu povečali sodelovanje univerz, inštitutov in gospodarstva. Irska se je specializirala v visoko tehnološke proizvode, v elektroniko, zdravstvo, farmacevtsko industrijo, softver, telemarketing ter finančne storitve. Finska vidi prioriteto v računalniški in elektro industriji, ki sta poleg gozdarske, železarske in gradbene industrije najmočnejša stebra finske ekonomije. Ker imata Finska in Irska premalo lastnih sredstev za raziskave, razvoj in nastop na svetovnih trgih, to uspešno dopolnjujeta z tujim kapitalom. Irska si je zadala cilj, postati utrdba za raziskovanje in inovacije. Ob tem izobražuje kadre in ustvarja pogoje za tuje investicije, ki so bili do zdaj glavni faktorji rasti irskega gospodarstva. Obe državi gostita, kot centra za raziskovanje, nekatere vodilne svetovne korporacije, na Finskem npr. IBM, Hewlett Packard, Ericson, ICL, na Irskem pa Intell, Dell, Microsoft, Pfitzer. Za majhno državo je pomembno, da pomanjkanje kapitala nadomesti z dobrim sodelovanjem in organizacijo. Na Irskem je za raziskave in razvoj porabljenih 1.39 % BDP, na Finskem 3.5 %,v Sloveniji pa 1.7 %. Tu

seveda organizacija in sodelovanje dosejata veliko vrednost. Tako v obeh severnih državah sodelujejo najmanj štiri državne agencije (glej strani 45, 51) pri razvoju, sodelovanju ali pa pri privabljanju tuje industrije v lastno razvojno okolje. Kot glavno koordinacijsko telo na Irskem deluje Forfas, na Finskem pa Tekes. Slovenija bi morala okrepiti prav ta področja in podpreti razvojno in raziskovalno sfero v podjetjih. Na Finskem je 70.9 % vseh raziskav opravljenih v podjetjih, 26,2 % raziskav pa podpira vlada. Na Irskem* so odstotki podobni, 72.9 % raziskav finančno podpirajo podjetja, 21.8 % pa vlada.⁹ Naslednje področje, ki je del raziskovalne in razvojne sfere gospodarstva, je področje univerzitetnega raziskovanja. Irska je to področje zaupala Znanstveni fundaciji Irske, ki tesno sodeluje z univerzami, raziskovalnimi inštituti in raziskovalno orientiranim delom industrije.

3.4 Krepitev konkurenčnosti gospodarstva

3.4.1 Finska

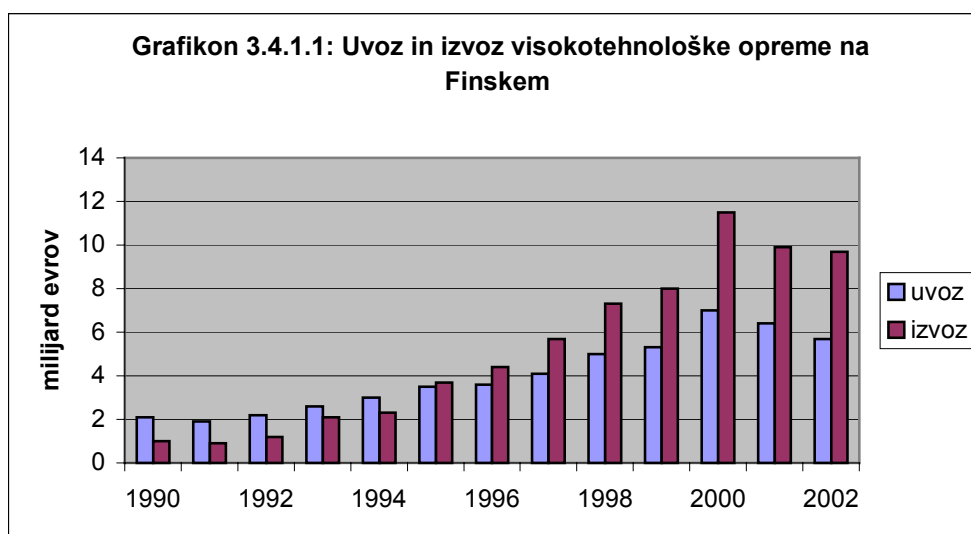
Kje je finska konkurenčnost največja in kako so obdržali to konkurenčnost v preteklih letih? Poročilo o konkurenčnosti, ki ga je izdalo Ministrstvo za finance, je navedlo naslednje dejavnike, ki Finski zagotavljajo prednost:

- ustrezni temelji za ekonomsko rast
- visoka stopnja izobraženosti
- moderna tehnologija in lahek dostop do nje
- konkurenčni korporacijski davki
- dostop do izobražene delovne sile

Tehnološko okolje je eden glavnih dejavnikov v finskem gospodarstvu. Vlada si je zastavila ambiciozne cilje glede rasti in razvoja, ki so se tudi uresničili. Finska je danes ena izmed držav, ki največ vlagajo v R&R glede na BDP, še bolj pomembne pa so velike

---

⁹ Vir: Main Science and Technology Indicators Volume 2002/2, OECD; Key Figures 2002, European Commission; Analyseinstitut for Forskning, *podatek je za leto 1999; V Nemčiji 64,2 vlagajo podjetja, 34,7 država, vlaga pa 8,8 deleža vseh raziskovanj v OECD območju, Finska 0,7, Irska 0,2; EU skupaj v OECD pa 29.0. Ostale države: Češka, 60% podjetja, od tega 1,3 BDP za R&R; Madžarska 44,3 podjetja, 49,5 država, od tega 0,7% BDP za R&R. Nad 70% BDP za R&R vlagajo podjetja v naslednjih državah: Francija, Švedska, Belgija, Finska, Irska, ZDA, Japonska, Južna Koreja, Švica.

Vir: Statistics Finland

investicije v visoko tehnologijo zadnja leta, ki pa so že prinesle konkretne rezultate (Finland's Competitiveness 2003: 13). Mednarodne študije so označile Finsko kot eno najbolj konkurenčnih držav na svetu. Glavna razloga sta znanost in tehnologija, pa tudi izobraženost in hitra internacionalizacija. Države in regije tekmujejo za kapital in visoko izobražen kader. Vendar pa ima Finska tudi pomanjkljivosti, kot so: oddaljenost, visoke davčne stopnje, javni dolg ter višja stopnja brezposelnosti. Internacionalizacija je bistveno spremenila strukturo gospodarstva in operativnost na Finskem v osemdesetih in devetdesetih. Obdobje hitre internacionalizacije se je začelo v poznih sedemdesetih, saj se je število podjetij s finskim lastništvom v tujini povečalo za šestkrat. Leta 1979 je število finskih firm v tujini preseglo število tujih firm doma. Število tujih firm na Finskem se je povečalo šele v devetdesetih, ko se je država bolj odprla tujcem.¹⁰ Povečanje števila tujih firm je imelo pozitiven učinek na finsko gospodarstvo. Učinkovitost uporabe kapitala je narasla, prav tako so zrasli trgi na Finskem, kot tudi trgi, kjer se lahko uporablja finska tehnologija.

Neposredne tuje investicije so se med letoma 1995 in 2001 povečale iz 6,2 na 29,8 milijard evrov (Statistics Finland 2002). Največji delež imajo Švedi, sledijo pa jim Američani, Danci, Nizozemci in Angleži. Precej zaslug za skokovito povečanje

¹⁰ Leta 1990 je bilo 70 od 500 največjih finskih firm v tujih rokah. Do leta 1999 je to število preseglo število 150.

zanimanja tujih vlagateljev za Finsko gre pripisati tudi samostojni agenciji za promocijo investicij na Finskem Invest in Finland (IFB), saj so v letu 2001 na Finsko privabili 230 tujih podjetij, od katerih jih je 63 % prevzelo že obstoječe družbe, 37 % pa se jih je odločilo za ustanovitev povsem novih podjetij (Invest in Finland Ranked Highest in IPA Benchmarking Report 2002).

Neposredne tuje investicije so Finci usmerili predvsem v Evropske države, severno Ameriko in vzhodno Azijo. Najpomembnejši državi gostiteljici sta Nizozemska in Švedska, sledijo pa Nemčija, Velika Britanija in Danska. Medtem ko so neposredne tuje investicije finskih podjetij hitro naraščale, so neposredne tuje investicije na Finskem rasle počasneje. Še danes ostaja neravnovesje med neposrednimi investicijami v državo in iz nje v korist slednjih, ki so več kot dvakrat večje, in so v letu 2001 znašale 63,3 milijard evrov (Statistics Finland 2002). Med razloge za nesorazmerje sodi dejstvo, da so finska podjetja investirala predvsem v proizvodna podjetja, medtem ko so tujci investirali v trgovski in storitveni sektor, kjer so zneski investicij ponavadi precej nižji, večja pa je bila tudi povprečna velikost prevzemov pri neposrednih investicijah iz države (Pajarinen et al. 1998: 74).

Ustvarjanje tveganega kapitala je ključno za dinamično gospodarstvo. Konkurenčno gospodarstvo mora imeti ustrezno rast števila inovacij in nova, rastoča podjetja, če hoče nadomestiti izgubo sektorjev, ki so v zatonu (Finland's Competitiveness 2003: 90). Finska ni bila nikoli preveč naklonjena ustvarjanju tveganega podjetništva. Število poslov je bilo konec devetdesetih za 20-30 % nižje kot pa povprečje EU.¹¹ Trenuten uspeh finskega gospodarstva temelji na koncentrirani industrijski strukturi, podobno kot na Irskem in Švedskem. Podjetja so poleg razvoja industrijske strukture ustrezno izkoristila tudi razvoj nove tehnologije, na čemer je temeljil tudi razvoj Finske, saj so podjetja razvila organizacijske strukture, sprejela moderne menedžerske doktrine, se povezala in razvila nove oblike sodelovanja.

Glede na zadnje ugotovitve Eurobarometra, so se vse glavne ovire za ustanavljanje podjetij (administrativne ovire, pomanjkanje informacij, problemi v zvezi s stanjem ekonomije v državi, strah pred propadom) malo manjše kot v povprečju ostalih evropskih

---

¹¹ Mednarodno gledano je vloga majhnih podjetij na Finskem zanemarljiva.

držav. Seveda pa je finska podjetniška struktura še vedno mlada in je odvisna od podjetnikov, ki prihajajo iz tujine (Finland's Competitiveness 2003: 96).

Kljub temu, da je Finska po večini mednarodnih indikatorjev uspešna država, pa se zaveda, da se lahko indikatorji konkurenčnosti hitro obrnejo. Poročilo o konkurenčnosti nalaga Finski še naslednje korake, ki so pomembni za ohranitev sedanjega stanja:

- nadaljnje zmanjševanje obdavčitve delovne sile
- povečati bi bilo potrebno učinkovitost javnih skladov in zagotoviti, da konkurenčnost Finske ostane na nizkih davkih. V ta namen je potrebno povečati učinkovitost javnega sektorja, povečati bi bilo potrebno tudi pomen storitvenega sektorja.
- Izboljšave v splošni učinkovitosti visokega šolstva, in iskanje načinov, kako diplomirati po hitrejši poti. Prav tako bi bilo potrebno urediti, da se začetek univerzitetnega študija lahko začne prej.
- Promocija vseživljenjskega učenja, da se lahko starejša populacija srečuje s spreminjajočimi se zahtevami družbe in dela. Ključno je, da se zagotovi poznavanje informacijske tehnologije v celotni družbi. Povečati bi bilo potrebno privlačnost poklicnega izobraževanja.
- Potrebno bi bilo sprejeti ukrepe proti pomanjkanju delovne sile, s poudarkom na spodbudah, dvigu dobe upokojitve, mobilnosti delovne sile med industrijskimi področji in poklici in splošnem delovanju trga delovne sile.
- Inovacijsko politiko, sprejeto v devetdesetih je potrebno nadaljevati in poskrbeti za nadaljnji razvoj.

Ob tem je potrebo dodati, da je pri razvoju potrebno upoštevati še regionalni razvoj, kjer morajo biti cilji konkurenčnosti in regionalne uravnoteženosti usklajeni (Finland's Competitiveness 2003: 15-16).

Ukrepi, ki spodbujajo povezovanje podjetij v grozde, so v zadnji letih postali sestavni del sodobne razvojne politike držav. Prve ukrepe na področju povezovanja v obliki grozdov je Finska uvedla v devetdesetih letih 20. stoletja, ko se je znašla sredi najhujše gospodarske recesije. Na podlagi študije Advantage Finland je pomembno mesto dobil koncept grozdenja okrog ključnih panog finskega gospodarstva. V nekaj letih se je tako okrog nekaterih manjših proizvajalcev elektronske opreme in telekomunikacijskih storitev spletla mreža med seboj povezanih podjetij in drugih organizacij. Ključne panoge

finskega informacijskega in komunikacijskega (IKT) grozda so proizvodnja informacijske in komunikacijske elektronske opreme ter storitev omrežij in zagotavljanje digitalnih vsebin z visoko dodano vrednostjo. Največje podjetje v IKT grozdu je Nokia, vodilni svetovni proizvajalec mobilnih telefonov, omrežij. Jedro grozda sestavlja še nekaj manjših podjetij, ki so se usmerila v obvladovanje tržnih niš na svetovnih trgih telekomunikacijskih tehnologij in z njimi povezanih storitev.

3.4.2 Slovenija

Ukrepi razdelani v Strategiji povečevanja konkurenčne sposobnosti slovenske strategije in Strategiji razvoja malega gospodarstva, se osredotočajo na štiri sklope prednostnih nalog: (i) posodobitev podjetij, ki poudarja potrebo po čim večji specializaciji podjetij, (ii) spodbujanje raziskav in razvoja ter tehnološkega posodabljanja, (iii) spodbujanje investicij in (iv) spodbujanje razvoja malih in srednje razvitih podjetij. Seveda je ta napredek povezan z naslednjimi ključnimi dejavniki, ki vplivajo na pospeševanje konkurenčnih sposobnosti podjetij in spodbujanje novih investicij: (i) spodbujanje strategij za povečevanje produktivnosti, ki zajemajo uvajanje sistema stalnih izboljšav v podjetjih in t.i.zunanjega »bench-marketinga«, (ii) povečanje konkurenčne sposobnosti na ravni podjetij, ki zajema spodbujanje pristopov tržnega gospodarstva in tehnološke preнове podjetij, (iii) spodbujanje povezovanja podjetij in specializacij v proizvodno-storitvenih verigah ter spodbujanje skupnega razvoja mednarodnih trgov po sistemu grozda, (iv) spodbujanje internacionalizacije slovenskih podjetij za prodor na mednarodne trge ter racionalizacijo in optimizacijo poslovanja, spodbujanje strateških partnerstev in neposrednih tujih investicij v Slovenijo (UMAR 2001: 65). Po ugotovitvi Poročila o razvoju so petletne (1995-2000) strukturne spremembe med posameznimi gospodarskimi sektorji razmeroma ugodne¹². Nadaljeval se je proces v smeri krepitve storitvenega sektorja in zmanjševanja pomena kmetijstva in industrije, čeprav Slovenija po deležu storitev v BDP še močno zaostaja za razvitimi svetovnimi ekonomijami. Tako v okviru industrije, zlasti predelovalnih dejavnosti, kot v okviru pretežno tržno usmerjenih storitvenih dejavnosti, se je krepil predvsem pomen

---

¹² Po mnenju prof. Sočana so ugodnejše strukturne spremembe med posameznimi gospodarskimi sektorji posledica odpuščanja delavcev in reorganizacije, ne pa posledica razvoja inovacij in tehnološkega napredka.

dejavnosti z visoko dodano vrednostjo na zaposlenega. Produktivnost, merjena z dodano vrednostjo na zaposlenega, se je najbolj povečala v predelovalnih dejavnostih, kjer je bilo prestrukturiranje najintenzivnejše. Iz analize sledi tudi zaključek o potencialni ogroženosti nekaterih panog (tekstilna, usnjarska, naftnopredelovalna in na notranji trg usmerjena panoga nizkih gradenj) (UMAR 2002: 19). Produktivnost dela je eden osnovnih kazalcev gospodarske razvitosti. V primerjavi razvitosti je produktivnost dela v Sloveniji še vedno relativno nizka, kljub temu, da je bila Slovenija v devetdesetih letih ena izmed držav z najbolj dinamično rastjo produktivnosti v Evropi. V obdobju 1995-2000 se je celotna produktivnost v Sloveniji povečala za 22 % oziroma za 4.1 % v povprečju na leto. V primerjavi z EU se je produktivnost dela v Sloveniji povečala od približno tretjine evropske leta 1993 na več kot 40 % leta 1998. Produktivnost v treh največjih kandidatkah za vstop v EU (Madžarski, Češki, Poljski) pa je v povprečju za približno polovico nižja kot v Sloveniji (UMAR 2002: 130).

Tržni delež je indikator izvozne konkurenčnosti gospodarstva. Padec slovenskega tržnega deleža v državah pomembnejših trgovinskih partnericah od 0.6 % v letu 1995 na 0.49 % v letu 2000 kaže, da je bila sicer živahna rast slovenskega blagovnega izvoza v obdobju 1995-2000 na agregatni ravni posledica rasti izvoznih trgov, ne pa izboljšanja izvozne konkurenčnosti slovenskega gospodarstva.

Padec slovenskega tržnega deleža v obdobju 1995-2000 je bil vsaj deloma posledica pretežno defenzivnega prestrukturiranja slovenskega podjetniškega sektorja in z njim povezanih racionalizacij, zmanjšanja zmogljivosti, ukinjanja nedonosnih programov in podobnih ukrepov prilagajanja spremenjenim tržnim in drugim razmeram. Med kandidatkami za članstvo v EU je Madžarska svoj tržni delež v EU povečala za 1.3-krat, Slovaška za 0.9-krat, češki pa je bil večji za tretjino. Slovenski izvoz na pomembnejše trge EU je skromnejši (UMAR 2002: 134).

Deleži izvoza in uvoza ter vhodnih in izhodnih neposrednih tujih investicij (NTI) v BDP so najbolj osnovni kazalci stopnje internacionalizacije gospodarstva. Če se osredotočimo na vhodne TNI, primerjava z državami EU in državami kandidatkami za članstvo v EU kaže, da je Slovenija med tistimi z najnižjim deležem stanja TNI v BDP, in sicer 15.5 %. Med državami EU sta imeli leta 1999 nižji delež le Italija in Avstrija, med kandidatkami pa je imela Slovenija najnižji delež. Med kandidatkami so imela najvišji delež Estonija (47.9 %), Madžarska (39.9 %), Češka (33.0 %) in Latvija (26.9 %). Nekoliko bolje se

Slovenija odreže v primerjavi z izhodnimi TNI. Vendar so tudi po tem kazalcu tri države (Estonija, Latvija in Madžarska) prehitele Slovenijo. Tu Slovenija močno zaostaja za državami EU (UMAR 2002: 140). Gospodarska rast je odvisna od inovacijske sposobnosti države oz. podjetij v tej državi. V Sloveniji je zelo malo novih in inovacijsko ter tehnološko zahtevnih aktivnosti (na primer razvoj tehnologij, sistemov in izdelkov kot prvih na trgu, dolgoročni razvoj novih generacij proizvodov in storitev). Eden od bistvenih elementov razvoja je financiranje novih in tveganih projektov. Med drugim je odgovor lahko v ustanovitvi Razvojne banke Slovenije, saj poslovne banke niso nagnjene k financiranju tveganih projektov, zato razvojna banka zapolnjuje praznino finančnih virov. Praksa razvitih ekonomij je podobna, poleg tega pa ima večina držav razvit tudi trg kapitala, prisotni so skladi tveganega kapitala ter naložbe investicijskih in pokojninskih skladov (Hladnik, Jamnik 2002). Razvojni izziv, pred katerim smo, zahteva usklajeno delovanje mnogih elementov sistema. Predvsem razvojniki v naših najboljših podjetjih, med katerimi jih že kar nekaj dominira v svetovnih nišah, priznavajo, da za preskok v niše, ki jim mednarodni trg oziroma delitev poslovnih aktivnosti priznava višje dodane vrednosti, sami nimajo zadosti potenciala in potrebujejo ustrezno podporno okolje za razvoj novih tehnologij, proizvodov in storitev. Slovenija mora postaviti razvojne prioritete, ki so v skladu z ravniyo njene razvitosti. Treba je še dokončati in nadgrajevati fizično infrastrukturo, predvsem pa je treba vzpostaviti ustrezne razmere, ki bodo spodbujale tako domače kot tuje investitorje. Vse sile je potrebno prenesti v razvoj lokalnih inovacijskih kapacitet oziroma negibljivih virov, ki bodo privabljala tako domača kot tuja podjetja, da opravljajo aktivnosti z največjo dodano vrednostjo na slovenskih tleh (Jaklič 2002).

Grozdi na Slovenskem. Grozdi imajo pomembno mesto v programu celotnega pospeševanja podjetništva in konkurenčnosti, ki naj bi s podporno infrastrukturo (GZS, univerza, tehnološke mreže, inkubatorji) pripomogli k učinkovitejši splavitvi idej na trg, kjer se doslej Slovenija ni pretirano izkazala.

Ključni element pri grozdenju je pospeševanje inovativnosti, kar pomeni, spraviti dobre poslovne ideje na trg. V skladu s politiko razvoja grozdov v Sloveniji je ministrstvo razvilo šestletni program. V letu 2000 je bila opravljena raziskava o potencialih razvoja grozdov. Na podlagi razpisa so bili izbrani trije pilotni projekti: avtomobilski, transportno-logistični in orodjarski grozd. Tem se je aprila 2000 pridružil KGH, ki združuje 12

slovenskih družb na področju klimatizacije, gretja in hlajenja in je bil ustanovljen na pobudo korporacije Hidria.

Grozdjenje zahteva veliko časa in znanja, hkrati pa pomeni tudi veliko finančno breme. Poleg tega mora biti podjetje pripravljeno na prilagajanje poslovnih procesov in usposabljanje kadrov. Vložek se lahko obrestuje precej hitro v večji stroškovni učinkovitosti. Do leta 2006, ko se izteče prvotno zastavljen program razvoja grozdov, na ministrstvu pričakujejo naslednje rezultate: pospešeno podjetniško vlaganje v znanje, krepitev ključnih sposobnosti in specializacijo proizvodnje. Grozdi, ki imajo pomembno mesto v programu celotnega pospeševanja podjetništva in konkurenčnosti, naj bi s podporno infrastrukturo (Gospodarska zbornica Slovenije, univerza, tehnološke mreže, inkubatorji) pripomogli k učinkovitejši splavitvi idej na trg, kjer se Slovenija doslej ni pretirano izkazala (UMAR 2002: 95).

3.4.3 Irska

K rasti in konkurenčnosti irskega gospodarstva so pripomogli dejavniki, kot so mlada populacija in hitro rastoča ponudba delovne sile, vhodne TNI, strateška uporaba strukturnih in kohezijskih skladov EU, zasledovanje pragmatičnih in inovativnih programov vlade, sodelovanje socialnih partnerjev v ekonomskem razvoju, odprtost do mednarodnega trga blaga in storitev ter poudarek na izobraževanju in tehnoloških inovacijah. Med leti 1993 in 2001 je Irska 4-krat hitreje povečevala število zaposlenih kot ostala EU. Nadaljevanje rasti ponudbe delovne sile, skupaj s stabilno rastjo produktivnosti, podpira Irsko strategijo o 3-5 % letni rasti. Celotna rast produktivnosti na Irskem v devetdesetih je bila 3 % letno, kar je pomenilo največjo rast v EU, z izjemo Luksemburga (povprečna rast v EU je bila 1.6 %). Rast produktivnosti v proizvodnem sektorju je bila 8 %. Ta rast je bila največja v Evropi in skoraj dvakrat večja kot v ZDA (4.3 %). Od leta 1996 do 2000 je bila rast produktivnosti v proizvodnem sektorju celo 9.2 % letno. Stroški dela na enoto proizvoda so padli na 53 % v primerjavi z letom 1990 in približno na polovico v primerjavi z glavnimi trgovinskimi partnericami. Glavni faktor finske ekonomske oživitve je bila rast izvoza. Rast izvoza pomeni približno polovico letne gospodarske rasti in ima največjo rast med industrijskimi državami. Glede na podatke OECD je povprečna stopnja rasti izvoza blaga in storitev 14.1 % (1998-2002) in je največja med 30 državami OECD. WTO je uvrstila Finsko na 21. mesto po izvozu,

izvozi pa približno 85 % proizvodnje. Gonilna sila izvoza so tuja podjetja, ki izvozijo 95 % proizvodov (Intel, Dell, Microsoft štejejo približno 20 % izvoza). Delež izvoza »high-tech« produktov je najvišji v Evropi in sicer 41 %. Privlačnost Irske ni majhen domači trg, ampak ugodno podjetniško okolje od koder lahko izvažajo. Širše gledano, so trenutno tuje investicije na Irskem bolj pomembne kot tradicionalni izvoz, kot sredstvo za dosego tujih trgov. Vhodne TNI so bile zelo pomembne za irski ekonomski razvoj. Ustvarile so ogromno število delovnih mest, razširile tehnični »know-how« in strokovno znanje, se povezale z domačo industrijo, povečale produktivnost in izvoz. Delo v zahtevnem mednarodnem okolju, izboljšanje veščin in znanj Ircev ter delo na področju visokih tehnologij so nekatere koristi, ki jih je pridobila Irska z vhodnimi TNI. Davčne spodbude, veliko dobro usposobljene delovne sile in stimulacija skupnega evropskega trga so se izkazali kot pomembni dejavniki pri irskem »gospodarskem bumu«. Vendar pa obstaja nekaj posebnih značilnosti irskih TNI. Od tretjine do polovice vseh investicij je investiranih v International Financial Services Centre (IFSC) v Dublinu. Pod okriljem te institucije se odvija gibanje tujega kapitala do finančnih podružnic, ki so locirane v IFSC, z namenom investiciranja v tujino. IFSC je bil ustanovljen 1987 in je ena od zgodb uspeha irskega »gospodarskega buma«. Centru je pripisana velika vloga v mednarodnem bančništvu, zavarovalništvu in investicijskih skladih. Zaposluje 6.500 ljudi in sodeluje pri upravljanju več kot 20 vodilnih zavarovalnic v svetu in več kot polovice svetovnih bank. Večina TNI, ki niso vložene v IFSC, obsegajo vlaganja v mlado industrijo - obrate oz. širitev proizvodnje. Naslednja značilnost irskih TNI je visok delež TNI s strani Amerike. Kljub temu, da delež ameriških investicij variira, je v devetdesetih obsegal dve tretjini vseh investicij, kjer je bila Irska po vhodnih investicijah takoj za Nizozemsko in Veliko Britanijo. Posledica teh investicij je izvozno orientirano gospodarstvo in visoko izobražen industrijski sektor, ki je skoncentriran v proizvodnji visoke tehnologije (elektronika, zdravstvo, farmacevtska industrija) in v mednarodnih storitvah (softver, telemarketing, finančne storitve). Vse vodilne ameriške informacijske družbe in družbe s področja farmacevtske industrije so prisotne na Irskem. Podatki iz leta 2001 in 2002 kažejo na počasnejšo rast vhodnih TNI. Do določene stopnje je to posledica globalnega fenomena, kjer so se po desetletni rasti leta 2001 povsod zmanjšale investicije. Po drugi strani pa je tudi posledica večje tekmovalnosti, posebno s strani nekaterih srednjeevropskih držav, kot na primer Madžarske in Češke, ki so bile deležne vhodnih

investicij, še posebej na področjih, kot je elektronika. Vhodne TNI v letih 1998-2001 so znašale 63 milijard evrov.

Izhodne investicije so se na Irskem povečale v zadnjih letih. Trend je podoben kot pri ostalih ekonomijah, ko dosežejo to stopnjo razvoja. Leta 2001 so izhodne TNI obsegale 5.4 milijard evrov, petkrat več kot leta 1997. Kljub temu, da je izhodnih investicij manj kot na primer v Veliki Britaniji ali na Nizozemskem, je še zmeraj na osmem mestu in pred državami kot so Italija, Avstrija ali celo Nemčija, ki je na devetem mestu, kar je lep dokaz internacionalizacije irskega gospodarstva. Največ irskih investicij je bilo vloženi v ZDA in VB, skupaj 85 % vseh investicij. Študije o izhodnih direktnih investicijah so pokazale, da pozitivno vplivajo na celotno ekonomijo, ko se izvoz končnih dobrin zamenja z izvozom podjetij in njihovimi storitvami. Izhodne investicije povečajo blagovno menjavo, prenos tehnologije in integracijo v globalne produkcijske mreže in so po drugi strani indikator za dvig stopnje dodane vrednosti produktov (Enterprise Ireland, 2003). Irška vlada je naredila pomembne korake v internetno dobo. Iniciative, ki so bile sprejete, vključujejo liberalizacijo telekomunikacijskega trga, velik investicijski program v infrastrukturo, cilj narediti Irsko kot najbolj ugodno e-okolje v Evropi. Zaradi izgradnje dveh čezatlantskih kablov iz optičnih vlaken (ZDA in VB) lahko podjetja na Irskem delujejo hitro in po zelo nizkih cenah.

3.4.4 Primerjava

Cilji krepitev konkurenčnosti gospodarstva so pri vseh treh državah podobni, različni pa so pristopi reševanja te problematike in pa implementacija. Tako so pri obeh severnih državah ključni faktorji visoko izobražena delovna sila, moderna tehnologija in lahek dostop do njih ter konkurenčni korporacijski davki. Podobnost med njima je tudi po investicijah tujcev v državo, le da imajo Finci največji delež Švedov, sledijo Američani, Danci, Nizozemci in Angleži. Irška je postala zaradi svojih značilnosti cilj predvsem ameriških investicij, ter investicij s strani Velike Britanije. Primerjava Slovenije z državami EU in kandidatki za članstvo kaže, da ima Slovenija najnižji delež stanja TNI v BDP. Nekoliko bolje se Slovenija izkaže pri izhodnih TNI, vendar pa so tudi po tem kazalcu tri države kandidatke, Estonija, Latvija in Madžarska, prehitele Slovenijo. Tu Slovenija močno zaostaja za državami EU. Produktivnost je eden osnovnih kazalcev gospodarske razvitosti. V primerjavi s povprečjem EU se je produktivnost dela v

Sloveniji povečala za 22 %, oziroma 4.1 % v povprečju na leto. Leta 1998 je znašala produktivnost Slovenije 40 % evropske. Celotna produktivnost Irske je bila 3 % v devetdesetih, kar je bila največja rast v EU (1,6 %), z izjemo Luksemburga. Rast produktivnosti v proizvodnem sektorju je bila 8 %. Ta rast je bila največja v Evropi. Od leta 1996 do 2000 je bila rast produktivnosti v proizvodnem sektorju 9,2 %. Stroški dela so približno na polovici v primerjavi z glavnimi trgovinskimi partnericami. Ob tem so bile najpomembnejše za Irsko vhodne investicije, kjer je ključno vlogo igralo ugodno podjetniško okolje. Po besedah prof. Jakliča je v Sloveniji na tem področju potrebno vzpostaviti fizično infrastrukturo, predvsem pa vzpostaviti ustrezne razmere, ki bodo spodbujale tako domače kot tuje investitorje. Vse sile je potrebno usmeriti v razvoj lokalnih inovacijskih kapacitet, da bodo tako domača kot tuja podjetja na slovenskih tleh opravljala aktivnosti z največjo dodano vrednostjo. Politika privabljanja tujih podjetij je bila bistvena za Irsko, v veliki meri pa tudi za Finsko. Vendar pa finski izvoz in specializacija njenih mednarodnih podjetij v glavnem temelji na tehnologiji, razviti na Finskem. Do zdaj je bila vloga tujih visokotehnoloških podjetij majhna. V tem pogledu je Finska izbrala popolnoma drugo pot kot na primer Irsko, kjer gospodarstvo temelji na tujih investicijah in tuji tehnologiji. Pomen tujih firm pa hitro narašča tudi v finski ekonomiji. To posebno velja za ICT sektor, kjer tuji vlagatelji in podjetja vlagajo svoj denar v finska podjetja z intenzivnimi »know-how« sposobnostmi. Grozdenje je na Finskem že zelo razvito. Najhitrejše razvijajoči se grozd je ICT grozd z Nokio kot jedrom. Mreža vsebuje okoli 3.000 majhnih in srednje velikih podjetij, 300 od teh pa so direktni dobavitelji, poznani pod imenom Nokia Network.¹³ Korporacijski davki so na Finskem 29 %, kar je še vedno manj kot v nekaterih drugih državah, vendar je razlika v primerjavi z mednarodnim povprečjem v zadnjih letih postala vse manjša, saj je veliko držav je zmanjšalo korporacijski davek. V letu 2001 sta le Švedska in Irsko imeli manjši korporacijski davek kot Finska. Povprečni davek v EU je bil 33.75 %, v OECD pa 33 % (Finland's Competitiveness 2003: 50).

---

¹³ Nokiin prispevek k Finski: 4 %BDP, 35% k raziskavam podjetij v BDP, 25 % izvoza, 1 % delovnih mest.

3.5. Izboljšanje učinkovitosti države kot sestavina nacionalne konkurenčnosti

Ameriški poslovni ekonomist Michael Porter deli države na tri stopnje razvitosti. Na najnižji stopnji razvoja gospodarstva je gospodarska rast dosežena predvsem z mobilizacijo primarnih faktorjev proizvodnje, kot so zemlja, surovine in neizobražena delovna sila. Na tej stopnji je naloga vlade predvsem zagotoviti politično in makroekonomsko stabilnost ter zadostno delovanje trga, kar naj bi omogočilo učinkovito uporabo primarnih faktorjev. Na drugi stopnji postane raven investicij najpomembnejši del razvoja. Na tej stopnji se morajo vladne prioritete vse bolj usmerjati v razvoj fizične infrastrukture (pristanišča, ceste, telekomunikacije) in regulacije (carina, davki, zakoni o podjetjih). Na tretji stopnji pa inovativnost postane najpomembnejši element konkurenčnosti. Ta prehod zahteva neposredno vlogo vlade pri spodbujanju inovativnosti preko javnih in privatnih investicij v raziskave in razvoj, preko ustreznega razvoja visokega šolstva, ki mora dobiti prioriteto v šolskem sistemu, preko razvoja finančnega sistema, ki mora omogočiti večje stopnje tveganja v sistemu (na primer potrebni so tako državni kot privatni skladi tveganega kapitala, pogosto je smiselno delovanje državne razvojne banke) in preko mehanizmov, ki spodbujajo nastanek visokotehnoloških podjetij. Veliko vlogo igrata tudi razvitost pravnega sistema in odsotnost korupcije v državi (Jaklič 26/1/2002: 10). Vlada mora vedeti, katere panoge in znanja so še posebno pomembni za dolgoročni razvoj gospodarstva.

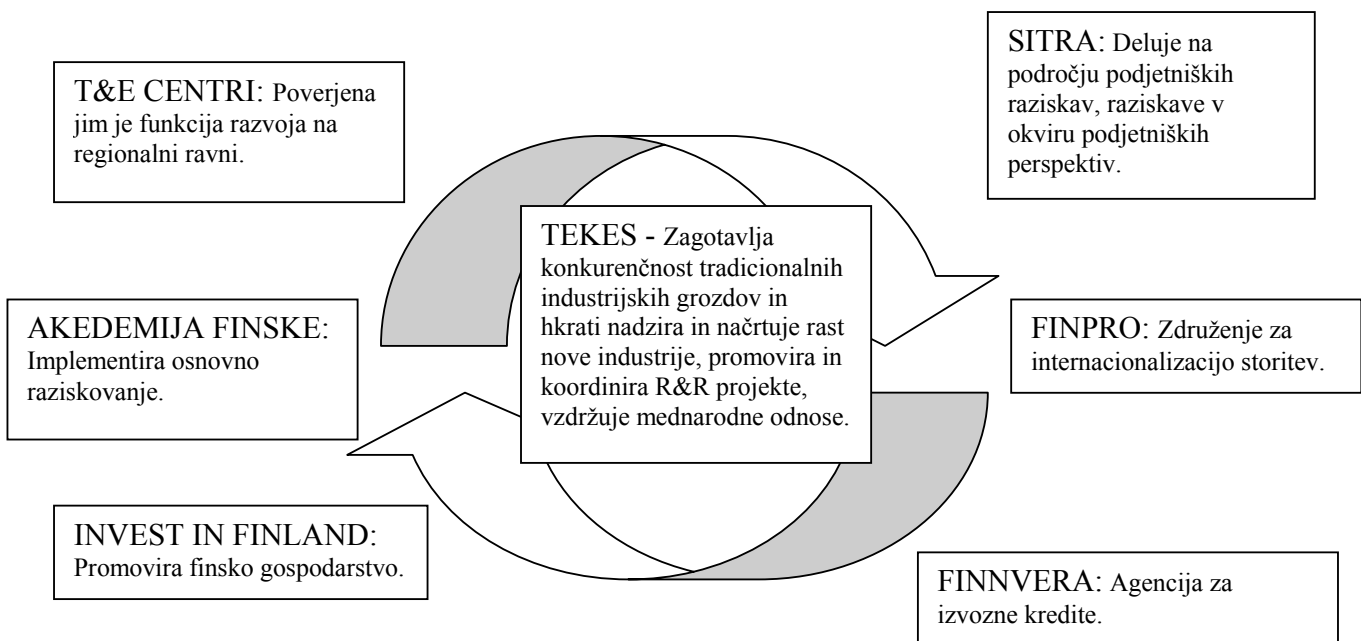
3.5.1 Finska

Tehnologija predstavlja glavni del finske industrijske politike in ji finska vlada priznava prioriteto nalogo v razvoju Finske. Ključna vprašanja in odgovori s področja tehnologije so redna tematika Sveta za znanost in tehnološko politiko, ki ga vodi predsednik finske vlade. Rezultati vlaganja so vidni v strukturni spremembi industrije in v širokem spektru finskega »high-tech« izvoza. Računalniška in elektro industrija je, poleg gozdarske in strojne industrije, tretji najmočnejši podporni steber finske ekonomije. Finski sistem za upravljanje in spodbujanje gospodarstva je sestavljen iz več državnih agencij, ki sodelujejo pri njegovem vodenju in podpiranju.

Naloga Nacionalne tehnološke agencije (Tekes) je, da zagotovi konkurenčnost tradicionalnih industrijskih grozdov, in da nadzira ter načrtuje rast nove industrije. Ministrstvo za gospodarstvo nadzoruje finski tehnološki razvoj. Na operativni ravni Tekes neodvisno promovira in koordinira R&R projekte in programe, poleg tega pa vzdržuje mednarodne odnose s tega področja. Tekes sodeluje z več partnerji znotraj finskega inovacijskega okolja. Rezultati Tekesa so vidni v mednarodno konkurenčnih produktih, visoki ravni tehnološkega znanja in bolj učinkovitih metodah proizvodnje in storitev podjetij, pri katerih sodelujejo. Finska ima najmodernejšo tehnologijo na naslednjih področjih: informacijska in komunikacijska industrija, metalurška industrija, gozdarska industrija, bio in kemijska industrija, energetska industrija, prehrabna industrija. SITRA raziskuje finsko družbo za potrebe oblikovanja državne politike, inovativnih operacij za ustvarjanje novih oblik sodelovanja, mrež in profesionalcev v okviru ustvarjanja korporacij na tehnološkem področju, ter mladih regionalnih podjetij s prihodnostjo, in za potrebe investiranja v mednarodni tvegani kapital na področju visoke tehnologije. FINNVERA skrbi za ustvarjanje ugodnega okolja za mlada in srednja podjetja (SMEs), promocijo izvoza in internacionalizacijo podjetij, izvajanje vladne politike in gospodarskih meril, razvoj izdelkov in storitev na področju tveganega kapitala, ponudbo ugodnih kreditov za podjetja, ki delujejo na Finskem. FINPRO skrbi za pospešitev internacionalizacije finskega podjetništva in promovira finske poslovne rešitve

Slika 3.5.1.1: Finski razvojni sistem

po vsem svetu. Stranke so finska podjetja v vseh stopnjah razvoja, strokovnjaki pri Finpro imajo strokovno znanje o finski industriji, mednarodnem trgu in lokalnih trgih v različnih državah - to pomaga finskiim podjetjem na vseh stopnjah razvoja.

Svet za znanost in tehnološko politiko svetuje vladi in ministrom v vprašanjih, ki zadevajo znanost in tehnologijo. Svet je odgovoren za strateški razvoj in koordinacijo finske znanstvene in tehnološke politike in tudi za nacionalni inovacijski sistem finske na splošno. V svetu sedi sedem predstavnikov ministrstev, med temi je Ministrstvo za izobraževanje in znanost, Ministrstvo za gospodarstvo in industrijo, Ministrstvo za finance, TCE centri, predstavniki univerz in industrij, kakor tudi delojemalci in delodajalci. Svet ima izvršilni odbor in pododbor za znanstveno politiko ter tehnološko politiko, ki se ukvarjata s pripravljalnimi deli. Ta dva pododborna vodita Minister za izobraževanje in znanost ter Minister za gospodarstvo in industrijo. Naloge Sveta:

- Usmerja Z&T politiko v skladu z nacionalnimi potrebami, ter da pripravlja načrte in predloge za državni svet.
- Se ukvarja s splošnim razvojem znanstvenega raziskovanja in izobraževanja, ter pripravlja ustrezen načrt in pregled za državni svet, sledi razvoju in potrebi po raziskovanju na različnih področjih.
- Se ukvarja in določa merila, ki so potrebna za razvoj in uporabo tehnologije ter rešuje morebitne probleme na tem področju.
- Da se ukvarja s pomembnimi vprašanji v zvezi s participacijo Finske v mednarodnem znanstvenem in tehnološkem sodelovanju.
- Se ukvarja z razvrščanjem sredstev znanstvenih in tehnoloških skladov na različna ministrstva in različna področja.
- Ukvarja se s pomembnimi zakonodajnimi področji, ki se nanašajo na organizacijo in temelje raziskovalnega dela, ter promocijo in uporabo tehnologije.
- Daje iniciative, ki so v pristojnosti Sveta, državnemu svetu in ministrstvom.

(Science and Technology Policy Council 2003).

3.5.2 Slovenija

Analiza globalne konkurenčnosti države kaže, da se je Slovenija najboljše odrezala pri učinkovitosti podjetij, najslabše pa pri učinkovitosti vladne administracije. Prvo področje, kjer bi se morala zvišati učinkovitost države, je področje javne uprave. V državah OECD znaša povprečna bruto plača javne uprave 96 % povprečne plače v gospodarstvu, v Sloveniji pa 120 % (Ložar 2002: 12).

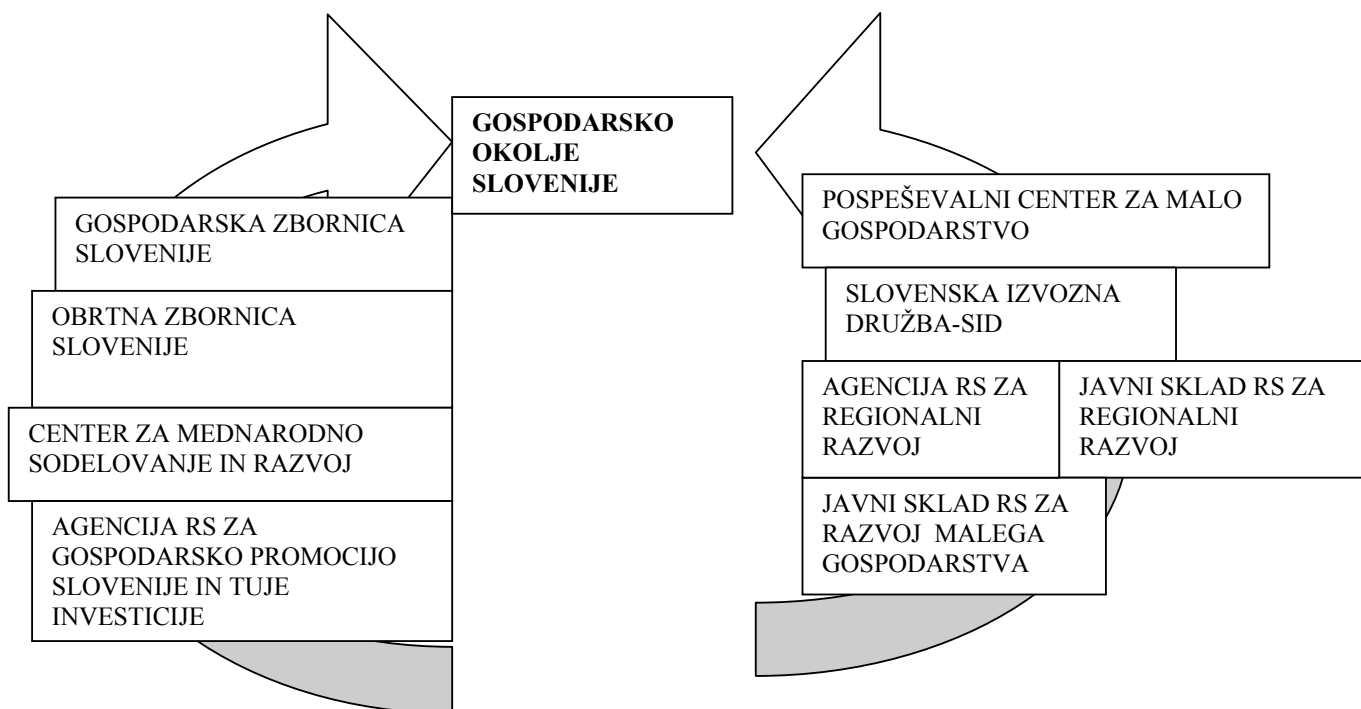
Pomembna je krepitev strokovne usposobljenosti in profesionalnosti državne uprave, uvajanje načel in postopkov novega javnega upravljanja, kar na eni strani pomeni večjo samostojnost uporabnikov javnih sredstev pri odločanju o njihovi porabi, na drugi strani pa objektivno merljive kazalce uspešnosti dela. Zelo pomembna je ustrezna organiziranost vlade za vodenje ekonomske in razvojne politike. Oblikovati je potrebno enoten sistem načrtovanja, ki bo omogočil pripravo konsistentnih dolgoročnih razvojnih usmeritev (UMAR 2001: 86). Med najkonkurenčnejšimi svetovnimi državami je veliko majhnih držav. Tudi po analizi Global Competitiveness Report je v treh izmed štirih najkonkurenčnejših malih držav, država bolje ocenjena kot podjetja. Vlada bi morala skupaj s podjetji natančno določiti, kateri so najprimernejši in najučinkovitejši koncepti vodenja podjetij. Poiskati bi bilo potrebno najboljše strokovnjake ter sofinancirati izobraževanja in svetovalne storitve na ciljno in sistematično izbranih področjih. Plan izobraževanj in svetovalne podpore bi moral biti izdelan za 4-5 let. Posebno pomembna je tudi pomoč pri odpiranju podjetij v tujini ter nakupu podjetij na zahodnih trgih, saj se bodo le tako naša podjetja lahko globalizirala, izkušenj in kadrov pa tudi najboljšim še vedno primanjkuje. Pomembno je spodbujanje malih podjetij z izredno inovativnimi idejami. Vendar pa večino malih podjetij ni sposobna svojih produktov plasirati na svetovi trg. Glavna razloga sta pomanjkanje organizacijskih sposobnosti in pomanjkanje kapitala. Zato je nujno sistematično povezovati novonastajajoča podjetja z uspešnimi izvoznimi podjetji.

Potrebno je izdelati strategijo učinkovite povezave v petkotniku gospodarstvo, izobraževanje, tehnologija, inovacije in izvoz. Slovenija ima rahlo prednost pred državami vzhodne Evrope, toda zaostanek za Zahodom je še vedno zelo velik. Če se hočemo prebiti iz držav v srednjem dohodkovnim razredu v tako imenovano

postindustrijsko družbo, moramo začeti izvažati znanje. Michael Porter je v analizi držav, ki so naredile ta prehod, ugotovil, da mora za preskok dodano vrednostjo. Vlada mora določiti te sektorje, saj v država biti sposobna inovirati in izvažati znanje v vsaj nekaj sektorjih z najvišjo Sloveniji ni denarja za neosredotočeno trošenje sredstev. Nato mora preko državnih in privatnih investicij v razvoj spodbujati visoko stopnjo inoviranja ter izboljšati kapitalske trge, ki morajo omogočiti razvoj malih visokotehnoloških podjetij. Država mora predvsem zagotoviti stabilnost, lastno učinkovitost in v največji možni meri pomagati podjetjem pri skupnem prodoru na tuje trge s podpisovanjem pametnih sporazumov, navezovanjem stikov in promocijo Slovenije kot konkurenčne države. Vlada mora nujno začeti - skupaj s sedanjimi in bodočimi izvozniki - v ciljnih segmentih tržiti blagovno znamko Made in Slovenia.

Naslednje ključno področje je zagotavljanje primerno izobražene delovne sile. Kronična težava v podjetjih je tudi pomanjkanje kadrov, ki so pripravljeni in sposobni voditi slovenska podjetja v tujini. Za razvoj teh kadrov je potrebno več let in veliko strategij internacionalizacije slovenskih podjetij se konča ravno na tej točki.

Slika 3.5.2.1: Gospodarsko okolje Slovenije

Vir: GZS in Ministrstvo za gospodarstvo.

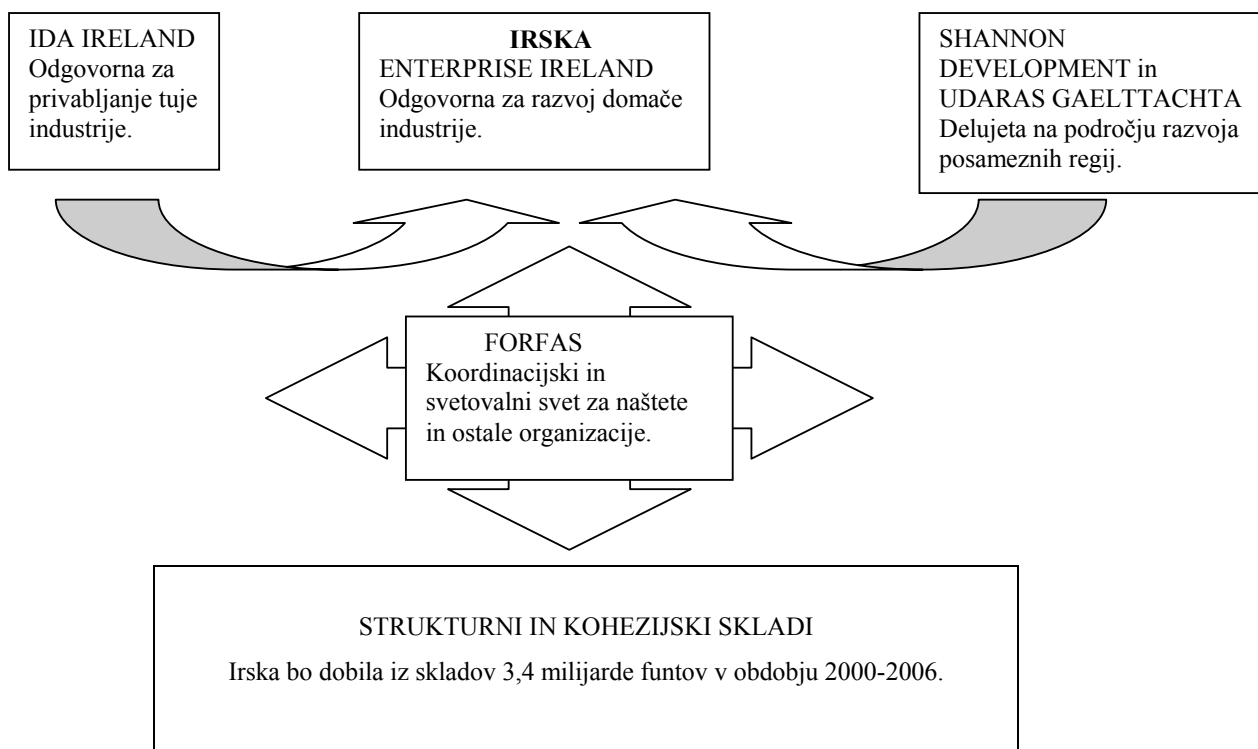
Vlada ima vrsto ključnih vlog - investiranje v specialna znanja, grajenje inovacijskih sposobnosti, omogočanje razvoja grozdov in stimuliranje zahtevnega povpraševanja preko postavljanja standardov (Ložar 2002). Finančno razvojna prizadevanja zajemajo celovito varčevanje države. V teh prizadevanjih so »azijski tigri« pogloblje zase. Te države vzdržujejo trajno visoko varčevanje, ki se giblje med 30 in 50 % BDP, kar jim zagotavlja visoko raven naložb in ustvarjanje novih delovnih mest. Tudi obnašanje držav konsenza zasluži veliko pozornost. Varčevanje Irske je doseglo 37 % BDP, tako stopnjo so dosegle praktično vse države konsenza. Raven zagotavljanja finančnih sredstev v državah CEB je s tem neprimerljiva, saj je učinkovitost naložb v visoko razvitih družbah, za katere je značilno veliko vlaganje v znanje in v IKT, bistveno večja v primerjavi z državami pristopnicami. Države CEB bodo morale v prihodnje še opazno povečati varčevanje, s čimer bi zagotovile kapitalsko osnovo za povečanje naložb v nova delovna mesta, kar bi pripomoglo k nadpovprečno uspešnemu razvoju in zmanjšanju brezposelnosti. Ključ do uspeha, ki sta ga bolj ali manj uspešno izvedli obe primerjani državi, je tudi socialni konsenz, se pravi, zainteresiranost vseh ključnih akterjev v državi, da zagotovijo ugodne pogoje za razvoj. Široko soglasje o družbenih razvojnih ciljih je osnova družbenega partnerstva oziroma sodelovanja za uresničitev temeljnega nacionalnega interesa, ki je povečanje blaginje z uravnoveženim razvojem vseh njenih sestavin. Cilji so uravnovežen socialno ekonomski razvoj, kjer je glavna razvojna naloga izboljšati konkurenčne sposobnosti in inovativnosti gospodarstva ter oblikovanje na znanju temelječe družbe. Za doseg tega cilja so vlada RS in sindikati 22. aprila 2003 podpisali Socialni sporazum, ki naj bi uredil razmere za dobro sodelovanje med ključnimi gospodarskimi subjekti. Vlada naj bi tudi sama povečevala konkurenčne sposobnosti podjetij, vodila aktivno politiko skladnega regionalnega razvoja ter dokončala tranzicijsko prestrukturiranje. Sporazum podpira tudi področje izobraževanja, kjer naj bi šole bolj odgovarjale na potrebe gospodarstva, okolja in trga dela. O izvajanju sporazuma se bo govorilo na Ekonomsko socialnem svetu, kjer bo vsaka stran pripravila poročilo (Socialni sporazum 2003: 39). Drugih ukrepov za izvajanje sporazuma v samem sporazumu ni.

3.5.3 Irska

Irsko gospodarstvo je odprto, večinoma je usmerjeno v izvoz in je bilo deležno velike rasti v drugi polovici devetdesetih. Pričakuje se, da se bo rast nadaljevala vsaj še prvih deset let v novem tisočletju, dokler bo na voljo izobražena delovna sila. Irsko gospodarstvo je zelo odvisno od zunanje trgovine. Z izvozom blaga in storitev dosega 96,8 % celotnega BDP. Članstvo v EU in dostop do enotnega evropskega trga sta omogočila Irski povečanje raznolikosti trgovanja. Faktorji, ki so prispevali k ekonomskemu napredku, so:

- visoki standardi izobraževanja, ki ustvarja dobre kadre
- predanost tržni ekonomiji, politika usmerjena v tuje neposredne investicije
- dobro sodelovanje med vlado, industrijo in sindikati v podporo skupnim ekonomskim ciljem
- vrnitev izobraženih emigrantov na Irsko
- delovanje državnih agencij za promocijo irskega gospodarstva, te vključujejo različna področja

Slika 3.5.3.1. Irsko razvojno okolje

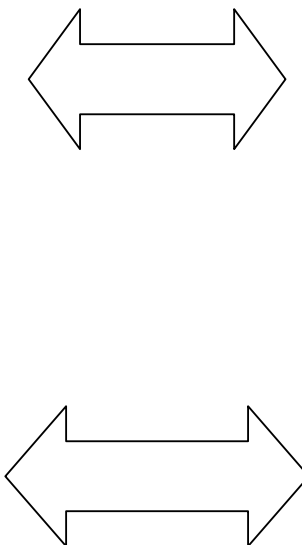

Garett FitzGerald, premier Irske v letih 1981-1987, meni, da je bila pot irskega uspeha tlakovana že več desetletij prej. Točka preobrata je bila dosežena konec petdesetih, ko je bil ukinjen avtarktičen socialni konzervativizem Eamona de Valere (vodil je irsko osvobodilno gibanje) in je oblast prevzel Sean Lemass, ki je odprl navzven irsko gospodarstvo, njeno družbo in politiko. Prav tako so bili pomembni visoki osebni davki, »top-down« industrijska strategija in nadzorovana dohodkovna politika v obliki socialnih pogodb med vlado, sindikati in delodajalci. V zadnjih letih so gospodarske družbe, kot so Dell, Intel, Gateway, Fujitsu, Motorola in ostale vodeče gospodarske družbe s področja računalniške in elektronske industrije, zgradile nove zmogljivosti na Irskem.

Spletna stran IDA - Industrial Development Agency, veja oblasti, ki privablja tuje naložbe, obvešča, da je že skoraj tretjina računalnikov, ki so bili prodani v Evropo, narejenih na Irskem. Prav tako je bilo veliko investirano v druga področja ekonomije, posebno v prehransko in farmacevtsko industrijo ter telemarketing. Vladna politika je posebno usmerjena v privabljanje mednarodnih bank in drugih finančnih institucij v svoje

Glavni faktorji irskega uspeha:

Velika ponudba izobražene delovne sile
Uspešno privabljanje vodečih ameriških korporacij visokotehnološkega sektorja
Večja učinkovitost irskih podjetij na področju proizvodnje in storitev
Disciplinirane in predvidljive javne finance
Socialne spremembe, ki so povečale fleksibilnost in udeleženo žensk kot delovne sile
Socialna kohezija

Pomembni faktorji:

<p>Evropski notranji trg: Jacques Delors je izvedel učinkovit program, kjer je ukinil notranje nevarinske ovire. Ta program je zelo spremenil smer razvoja irskega gospodarstva .</p>
<p>Strukturni skladi EU: so imeli velik pomen na irsko ekonomijo. Od leta 1989 do 2000 je Irsko letno dobila okoli 2.6% BNP. Medtem ko je težko oceniti njihov realni pomen, pa se meni, da je prispeval 2% rast, v času ko se je BNP podvojil.</p>
<p>Tranzicija iz EMS v EMU:</p> <ul style="list-style-type: none"> -večja disciplina v javnih financah -Irski je ustrezal srednji tečaj med funtom in nemško marko -EMS je bil povezan z visokimi in začasnimi obrestmi -EMS je zaznamovala nizka inflacija, tekmovalnost, združeno s socialnimi programi -maastrichtski kriteriji so zagotovili

Vir: RORY O' DONNELL, The economic dimension, The institute for european affairs

okolje. Tako je IFSC¹⁴ sedež mnogih bank na področju podpornega okolja. Irska privlačnost za tuje naložbe se je začela z nizkimi davki. Davek na dobiček je znašal samo 10 % in je veljal tako za domače kot za tuje firme. Vendar je danes obdavčenost podjetij enaka kot v ostalih državah. Fiskalno je postala Irska manj atraktivna, vendar TNI kljub temu še prihajajo. Kaj je razlog temu? Dobro ime in uspeh mnogih firm na Irskem privablja tudi ostale firme. Prav tako je Irska ustvarila grozde, ki se vzajemno dopolnjujejo z različnimi storitvami in armado visoko izobražene delovne sile. Irska plačuje svoje učitelje več kot katerakoli država OECD (Economist 15. maj 1997). Irska ekonomija se je razvijala zelo hitro, hitreje kot se je razvijala infrastruktura, zato so bolnišnice prezasedene, ceste v slabem stanju, ponudba stanovanj je majhna, cene visoke, po predvidevanjih pa potrebuje Irska v petih letih še okoli 200.000 delavcev, desetino trenutnih delavcev. Vlada spodbuja priseljevanje, tako v tujini živeče Irce, kot tudi tujce s področja EU. Pred sedmimi leti je vladna agencija FAS pošiljala svoje eksperte po raznih evropskih mestih, da so pomagali svojim rojakom na področju zaposlovanja. Trenutno pa deluje obratno. Po svetu deluje pod imenom Jobs Ireland, poskuša pa zapolniti praznino 40.000 delovnih mest (Economist 26. okt. 2000).

3.5.4 Primerjava

Prehod na tretjo stopnjo razvoja zahteva neposredno vlogo vlade pri spodbujanju inovativnosti, preko javnih in privatnih investicij v raziskave in razvoj, preko ustreznega razvoja visokega šolstva, določitve glavnih ekonomskih panog. Finska je prav zaradi osredotočenja na visoko tehnologijo, zdrave makroekonomije in močnih političnih institucij v vsega desetih letih iz povprečne države prišla na prvo mesto. Če država ne bi igrala aktive vloge, Finska nikoli ne bi bila sposobna narediti takega preskoka v enem desetletju. V finskem gospodarstvu ima veliko vlogo osrednja gospodarska agencija TEKES, ki hkrati zagotavlja kontinuiteto s tradicionalnimi panogami in nadzira ter načrtuje rast nove industrije. Ob tem sodeluje z ostalimi agencijami, ki pokrivajo različne gospodarskih dejavnosti. To so agencije, ki delujejo na regionalnem, državnem področju oz. v tujini, agencija, ki se ukvarja s storitvami podjetjem, ter agencija za izvozne kredite. Irska ima prav tako osrednjo organizacijo - FORFAS, ki deluje kot koordinacijski in

---

¹⁴ Glej tudi stran 30. Nekatere banke: Citi bank, Merill Lynch, Daiwa, ABN Amro in 400 drugih.

svetovalni svet za vse ostale organe. Cilj obeh vlad je privabljanje TNI, obe državi sta precej navezani na ameriške investicije, saj je tudi finski gigant Nokia 90 % v tujih rokah, predvsem ameriških (Economist 6 sept. 2001).

V slovenski shemi ni neke osrednje organizacije, ki bi povezovala različna področja. To vlogo bi lahko prevzela GZS, ki je naredila pomemben korak že s podpisom socialnega sporazuma, ki z drugimi dokumenti tlakuje pot do sprememb. Socialni sporazum pri obeh severnih državah omenjajo kot dobro sodelovanje med vlado, industrijo in sindikati v podporo skupnim ekonomskim ciljem.

Kazalci nacionalne učinkovitosti kažejo, da je področje učinkovitosti vlade in institucij primerjalno največja razvojna šibkost Slovenije. Največjo razvojno dispariteto predstavlja konkurenčnost poslovnega okolja, ki vključuje odprtost in regulacijo trga ter regulacijo konkurence. Slabe so tudi ocene pravnega reda in državnega intervencionizma.

Tabela: 3.5.4.1 Primerjava nekaterih kazalcev nacionalne učinkovitosti

	<i>FINSKA</i>	<i>IRSKA</i>	<i>SLOVENIJA</i>	<i>PORTUGALSKA¹⁵</i>
	<i>Od 100</i>	<i>Od 100</i>	<i>Od 100</i>	<i>Od 100</i>
<i>Vladna učinkovitost</i>	97,4	89,7	76,8	84,0
<i>Kakovost vodenja</i>	100	94,3	75,3	89,7
<i>Urejenost zakonodaje</i>	98,5	92,3	83,5	86,1
<i>Nadzor</i>	100	90,8	80,4	88,1
<i>korupcije</i>				

Vir: World Trade Bank

Zanimive sklepe omogoča podrobnejša analiza kazalci učinkovitosti vlade v ožjem smislu. Slovenija je v obdobju treh let zmanjšala zaostanek za Portugalsko kot razvojno primerljivo članico EU, vendar pa je pomembna tudi struktura ocene. V letu 1999 so bile izjemno slabo ocenjene (manj kot 2 točki od 10-ih) birokratske ovire poslovnemu razvoju, slabo (pod 3 točke) pa tudi konsenz znotraj vlade o ekonomski politiki ter njena

¹⁵ Portugalska, kot razvojno primerljiva članica, ima višje ocene predvsem na področju vladne učinkovitosti, kakovosti vodenja gospodarstva in na področju korupcije.

Po podatkih Transparency International je po kazalcih obvladovanja korupcije Finska na prvem mestu, Irska na 23., Slovenija pa na 27., takoj za Francijo in Portugalsko.

prilagodljivost, preglednost ter učinkovitost delovanja. V naslednjih dveh letih so se ocene ekonomske politike izboljšale (med 3 in 4), ocena razširjenosti birokracije pa je ostala enako slaba. Ker je zapletenost in nepreglednost upravnih postopkov odlično okolje za samovoljno odločanje, ne presenečajo slabe ocene tudi na področju podkupovanja in korupcije ter izpostavljenosti javnih služb političnim vplivom. Rezultati vladnega protibirokratskega programa niso vidni. SGRS je opozorila tudi na pomembnost organiziranja in koordinacije znotraj vlade, za zmanjšanje implementacijskega deficita. Sistem razvojnega načrtovanja, ki je bil sprejet 1992 in kasneje večkrat korigiran, ni zaživel. Če primerjamo učinkovitost vlad treh držav, se je po podatkih World Trade Bank najvišje uvrstila Finska s 97.4 točkami od 100-tih, druga je Irska s 89.7 točkami in zadnja Slovenija s 76.8. Pri oceni kakovosti vodenja države je bila vlada Slovenije za 25 točk slabše ocenjena kot ostali dve državi, ki sta obe imeli oceno blizu 100. Na področju korupcije je bila najbolje ocenjena Finska (100), sledi Irska z 90 točkami in Slovenija s 80 točkami (The World Bank Group). Prav tako se je Slovenija najslabše odrezala na področju urejenosti zakonodaje. Sodni zaostanki so v zadnjem poročilu EU o napredku držav umaknjeni s seznama najbolj kritičnih, vendar velja opozorilo, da jih je potrebno nujno zmanjšati.

4 Razvojno zasnovane regije in razvitejša družbe v prehodu (v EU)

Slovenija pri oblikovanju sodobnih, razvojno zasnovanih in učinkovitih (inovativnih) regij zamuja vsaj pol desetletja. Razvojno zasnovane regije so po OECD eden od treh temeljnih vzvodov sodobnega razvoja v razvitem svetu, tako v EU kot v ZDA. Bistvo razvojno zasnovane regije je oblikovanje vsaj minimalne kritične mase razvojnih potencialov - proizvodne infrastrukture, naravnih virov, tehnološkega razvoja, kadrov, izobraževanja, usposabljanja ter sodobnega upravljanja; jedro teh potencialov praviloma tvorijo univerze, ki so vse bolj nepopolne, vendar visoko specializirane. Pomembno vlogo v razvoju finskega IKT grozda ima ustvarjanje regionalnih centrov znanja, ki omogočajo tesno sodelovanje in prenos znanja med univerzami, raziskovalnimi centri in podjetji. Centri znanja se oblikujejo tako, da kar najbolje povezujejo potrebe domačega okolja po novem znanju in znanje, ki ga lahko ponujajo krajevne univerze in raziskovalne organizacije (Sočan 2003: 165). Ker se vključujemo v EU, bi morali naše regije organizirati predvsem po razvojnem kriteriju, ki je v tem svetu vodilen. Če hočejo naše regije zagotoviti strateško in razvojno naravnost, praviloma z jedrom okrog univerze ter z vsaj minimalno kritično maso razvojnih potencialov, potem njihovo število praktično ne bi smelo presegati treh regij, pa še te bi morale uspešno razvojno sodelovati med seboj. Take regije bi ustrezale tudi kriterijem za regionalno pomoč EU. Če hočejo manj razvite regije priti do razvojno uspešnih projektov, morajo zagotoviti vrhunske kadre, razvijati ustrezne potenciale, zagotoviti sinergijo med obstoječimi potenciali in še posebno med lastnimi sredstvi ter sredstvi države, EU in, najpogosteje, z viri iz neposrednih tujih naložb (Sočan 2003: 125).

Slovenija namerava učinkovito in uspešno uporabljati pomoč iz strukturnih skladov EU. Za nadaljnje približevanje EU glede ravni ekonomske in socialne razvitosti in – ob tem – za odpravo notranjih nesorazmerij v okviru Slovenije, so zastavljeni naslednji glavni cilji EPD¹⁶:

---

¹⁶ EPD-Enotni programski dokument, sprejet decembra 2003, je neke vrste pogodba o strukturnih pomočeh med Evropsko komisijo in slovensko vlado - cilj: povečati konkurenčno sposobnost in gospodarsko okrepiti regije (Avšič, Jurančič, 2003: 17). Dejavnosti v EPD sledijo razvojnim ciljem Slovenije, zastavljenim v Strategiji gospodarskega razvoja Slovenije (SGRS). Strateške prioritete v SGRS so pretvorjene v konkretne programe, ukrepe, projekte v Državnem razvojnem planu (DRP).

- **Povprečna letna rast BDP** po višji stopnji kot v skupini EU-15, s tem pa postopno manjšanje zaostanka BDP na prebivalca za povprečjem EU (v letu 2001 je slovenski BDP na prebivalca, izražen v SKM, znašal 70 % povprečja EU). Modelne ocene kažejo, da bo vstop v EU v obdobju 2004-2006 prispeval dodatnih 0,49 do 1,05 odstotnih točk k osnovni stopnji rasti BDP, od česar bodo strukturni skladi prispevali približno 7 %¹⁷. Potrebno pa si je zapomniti, da agregatni vpliv vključuje učinek sprememb v režimu trgovanja in drugih politik EU, vključno s kohezijsko politiko in SKP.
- **Rast zaposlenosti:** gospodarska rast se mora odražati tudi pri ustvarjanju novih delovnih mest in ohranjanju obstoječih. Modelne napovedi kažejo, da se bo skupno število zaposlenih (po metodologiji SNA) zaradi članstva v EU povečalo za 0,81 do 1,45 odstotnih točk nad izhodiščno raven; približno 9 odstotkov tega povečanja lahko pripišemo EPD. Skupna ocena tako kaže, da bo Slovenija v programskem obdobju 2004-2006 ustvarila vsaj 4000 (neto) novih delovnih mest ob podpori intervencij strukturnih skladov.
- **Uravnotežen regionalni razvoj:** Cilje uravnoteženega regionalnega razvoja bomo uresničevali s prostorsko usmerjenim pristopom, ki naj zagotovi, da bosta rast BDP in zaposlenosti povečala blaginjo tudi v manj razvitih, pretežno obrobni regijah. Glavni cilj SRRS (Strategija regionalnega razvoja Slovenije) v obdobju do leta 2006 je preprečevati nadaljnje povečanje regionalnih neskladij, merjenih kot razmerje v BDP na prebivalca (SKM) med najbolj in najmanj razvito regijo. Sedanje razmerje, ki se nanaša na leto 2001, znaša 1 : 1,9 (EPD 2003: 9).

V družbe v prehodu lahko uvrstimo države, ki se vključujejo v EU. Za večino teh držav je značilna uspešna stopnja systemske, makroekonomske in tržne prilagoditve normam EU ter odprtosti in konkurenčnosti v globalnem gospodarstvu. Večina je v dobrem desetletju zmoгла razmeroma uspešno stroškovno urediti svoja gospodarstva, javno upravo in družbo ter tako zagotoviti ustrezno konkurenčnost, relativno zdrave javne finance in praviloma enoštevnično inflacijo. Hkrati se v večini teh držav povečuje stopnja varčevanja in formiranja kapitala, ob vidni pomoči EU ter občutnem pritoku neposrednih tujih naložb (Sočan 2003: 115). O Evropi govorimo kot o uveljavljanju globalnega sistema odprtosti in konkurenčnosti kot osnove za odpravljanje ekonomske in družbene izoliranosti ter za postopno zmanjševanje socialne in informacijske izločenosti na evropskem kontinentu kot celoti. Danes že lahko govorimo o Evropi več hitrosti. Večje razlike pa lahko pričakujemo takrat, ko bo večina držav dosegla osnovno raven systemske, makroekonomske in tržne odprtosti. Takrat bodo o učinkovitosti nadaljnjega razvoja odločale predvsem sposobnosti držav in njihovih družbenih partnerjev za

---

¹⁷ Ocene temeljijo na odobrenih sredstvih za prevzem obveznosti.

izoblikovanje družbenega okolja, ki bo omogočilo pospešeno krepitev razvojnih potencialov in tako prehod v gospodarstvo in družbo znanja.

5 Implementacijski deficit in njegov pomen

Med zaključkom tranzicije po formalni in funkcionalni poti prihaja do implementacijskega deficita, ki predstavlja razliko med formalno sprejetim in dejanskim uresničevanjem sprejetega, med normirano in dejansko vplivnostjo različnih družbenih akterjev. Ta neskladnost vodi v podoptimalno delovanje družbeno-ekonomskega sistema in v razhajajoče se učinkovanje razvojnih pobud. Če je pravni red v različnih delih družbeno ekonomskega sistema različno uspešno uveljavljen, se rešitve oblikujejo parcialno. Posledice so:

- nižja uravnovešenost razvoja, ki povečuje pritisk na inferiorne resurse
- »razvoj« se preveč prilagaja le interesu manjšega števila akterjev
- vsebinsko siromašenje razvoja in prevlada finančnih nad razvojnimi argumenti.

Dobro in enakomerno uveljavljanje pravnega reda znižuje transakcijske stroške (dogovarjanja, nasprotovanja) pri usmerjanju razvoja in olajšuje oblikovanje razvojnih koalicij. Implementacijski deficit je sinonim za primanjkljaj učinkovitosti državne uprave, vlade in ekonomskih politik ter opredeljuje čas, ki je potreben do zaključka tranzicije. Njegovo zmanjševanje je ena glavnih poti za izboljšanje nacionalne konkurenčnosti in uveljavljanje trajnostnega razvoja (UMAR 2001: 21).

6 Zaključek

Za prehod v gospodarsko in družbeno razvitost z visoko ravnijo tehnološke, kulturne, okoljske in politične identitete ter prepoznavnosti, bo morala Slovenija v prihodnjem dolgoročnem obdobju, če hoče uveljaviti gospodarstvo in družbo znanja ter inovacijske konkurenčnosti, bistveno bolj načrtno in intenzivno kot do sedaj razvijati, krepiti in povezovati svoje razvojne potencialne.

Na področju vlaganja v znanje je potrebno v Sloveniji še marsikaj nadoknaditi. Uspeh finskega in irskega gospodarstva je rezultat organiziranja in vrednotenja raziskovalne dejavnosti, kjer so raziskovalni napor javne raziskovalne sfere usmerjeni v potrebe industrije, kar je vidno v prenosu znanja in tehnologije v industrijsko prakso. To je tudi ena od temeljnih razlik slovenskega gospodarstva v primerjavi z gospodarstvi Irske in Finske. Slovenija mora v bodoče povečati vlaganje v izobraževanje, raziskave in razvoj, v vse vrste usposabljanj ter v informacijsko tehnologijo za vsaj 20 % BDP. Povezati je potrebno univerze, prav tako pa spodbujati pomembno sodelovanje univerz in inštitutov z gospodarstvom. Odgovor Finske in Irske na vedno večjo konkurenco v svetu je različen, pa vendar v nekaterih točkah podoben. Obe poudarjata in se zavedata pomen izobrazbe. Irsko je podvojila število študentov tehničnih ved, Finska je poleg tega uvedla politehnično obliko študija, ki je bolj praktično usmerjen kot študij na akademskih univerzah. Podjetja sodelujejo z izobraževalnimi organizacijami, sama pa tudi organizirajo izobraževalne oddelke, kjer zaposlene seznanjajo z najnovejšimi raziskovalnimi in razvojnimi dosežki. Cilj obeh držav je postati center za raziskovanje in razvoj. Slovenija bi kot majhna država lahko stopila po podobni poti.

Nobelov nagrajenec J. Stiglitz meni, da je razvijanje celovite infrastrukture temeljna naloga sodobne države, kamor sodijo izobraževanje in celovito razvijanje znanja, učinkovit prenos tehnologije in kapitala, materialna infrastruktura, socialna kohezija in okolje. Slovenija gradi drag avtocestni sistem, pri tem pa izrazito zanemarja posodabljanje železniškega sistema in vlaganje v znanje, zamuja pri oblikovanju razvojno zasnovanih regij, zadržuje prevelik delež kapitalno, delovno in energetske intenzivnih proizvodnj, ob tem pa ji resno primanjkuje sredstev za obvladovanje sodobnih tehnologij in znanj za inovacijsko konkurenčnost (Sočan 2003: 124). Na investicijski stopnji razvitosti gospodarstva je bolje vlagati čim večji delež lastnih sredstev v znanje in

čim manjši delež svojih sredstev v »beton«, za kar je smiselno privabiti več tujega kapitala. Podobno pozornost moramo nameniti še vlaganju v raziskave in tehnološki razvoj, saj Slovenija po skupnih vlaganjih in finančnih prizadevanjih sodi že med nadpovprečno uspešne in je med državami CEB¹⁸ vodilna, čeprav je še daleč za najbolj razvitimi; po tehnološkem sodelovanju in prenosu znanja je podpovprečno uspešna in med državami CEB v sredini; in končno, na področju sodelovanja med univerzo, inštituti in gospodarstvom, kar je temelj inovativnosti in splošnega tehnološkega napredka, je slabša tudi od nekaterih nerazvitih držav.

Vendar pa po pričakovanjih vlaganje v raziskave, razvoj, izobraževanje in izgradnja informacijsko-komunikacijske infrastrukture ni dovolj za uspešen prehod v inovacijsko fazo razvoja. Za slovenski razvojno-raziskovalni sistem je značilna slaba raziskovalna podpora univerz in raziskovalnih inštitutov gospodarstvu, okornost določenih segmentov, prevelik delež temeljnih raziskav. Ker sta Finska in Irska majhni državi, sta se usmerila le v določene tržne segmente - določiti je potrebno prioritete. Tudi slovenska znanost se mora zavedati, da je edina možna tehnološka politika v Sloveniji difuzijska.

Slovenska konkurenčnost je v primerjavi s konkurenčnostjo primerjanih držav relativno nizka. V primerjavi z nekaterimi pristopnicami k EU je rast slovenskega tržnega deleža v EU skromnejši, kljub temu, da je bila Slovenija v devetdesetih ena izmed držav z najbolj dinamično stopnjo rasti gospodarstva. Delež izvoza in uvoza ter vhodnih in izhodnih TNI v BDP je skromen. Tu je gospodarska rast odvisna od inovacijske sposobnosti države oz. podjetij v njih. V Sloveniji je zelo malo novih in inovacijsko ter tehnološko zahtevnih aktivnosti. Premalo so prisotni skladi tveganega kapitala za podprtje aktivnosti, ki so pomembne za prodor inovacij na svetovni trg. Zanimive so razvojne poti, ki sta jih izbrali Finska in Irska. Specializacija in izvoz finskih podjetij temelji na tehnologiji, ki je bila razvita na Finskem, Irsko gospodarstvo pa v glavnem temelji na tehnologijah tujih podjetij. Vendar pa so danes tudi na Finskem tuje investicije v visoko tehnologijo zelo pomembne, medtem ko Irska vse bolj organizirano razvija domači tehnološki razvoj.

Slovenija mora v nekaj letih izpeljati ostre, razvojno usmerjene in politično zahtevne reforme, s katerimi bo od 6 do 8% BDP previsoke osebne in javne porabe prelila v razvoj

---

¹⁸ Srednjeevropske in baltiške države

in nova delovna mesta. S tem bo okrepila razvojno in zaposlitveno sposobnost, ter ustvarila pogoje za dokončanje procesa stabilizacije gospodarstva. V proces reform spada tudi legalizacija vsaj polovice sive ekonomije, ki po analizi IER v Sloveniji presega 20% BDP. Večina predstavljene razvojne preobrazbe ne bo mogoča brez znatnega povečanja domačega varčevanja, z današnjih 25 % na več kot 30 % BDP, ob bistveno višjih mejah vhodnih in izhodnih TNI.

Razvojna sposobnost vlade in parlamenta mora zagotavljati proaktivno družbeno razvojno okolje. To sposobnost najlepše potrjujejo razvojno najuspešnejše države. Za Slovenijo to danes pomeni predvsem oblikovanje ključnih strateških ciljev za prehod v razvitost, v gospodarstvo in družbo znanja ter politik za podpiranje teh procesov, pa tudi osveščanje in usposabljanje vseh družbenih partnerjev za ta prizadevanja. Bistveno je izvajati s konsenzom določene prednostne naloge oziroma stati za sprejetimi prednostnimi razvojnimi nalogami, ne glede na politično opcijo. Takšna politična drža je Finsko in Irsko v dobrem desetletju pripeljala na vrh tehnološke sposobnosti v svetu. Do zdaj slovenska vlada ni pokazala zadostne razvojne naravnosti. Vlada bi morala podpirati in razvijati inovacijske sposobnosti gospodarstva, investirati v specialna znanja, stimulirati zahtevno povpraševanje preko postavljanja standardov, zagotavljati izobraženo delovno silo. Veliko programov in projektov je že bilo zastavljenih, vendar učinki še niso vidni, bodisi zaradi implementacijskega deficita bodisi ker je minilo premalo časa, da bi se pokazali rezultati. Forfas in Tekes sta osrednji koordinacijski agenciji v obeh severnih državah, in skrbita za skladen gospodarski in družbeni razvoj. Slovenija bi morala s podobno agencijo koordinirati delo med različnimi razvojnimi področji, saj je sodelovanje med ključnimi razvojnimi akterji v Sloveniji ocenjeno kot slabo.

Razvoj in dohitevanje se nanašata na kompleksne ekonomske, psihološke, socialne in politične procese. V družbah, ki jih zmorejo, se lahko zgodijo stvari zelo hitro, v drugih pa se sploh ne zgodijo. Irsko in Finsko sta opravili svoja nedavna razvojna preskoka praktično v petih letih (Drenovec 2004: 14). Pogled na danes prevladujoče filozofije in prakse po slovenskih političnih strankah še ne navdaja s kakšnim posebnim optimizmom.

7 Literatura

- Bavec, Cene (1998) Slovenska tehnološka politika. MZT. Raziskovalec junij 1998.
- Bilance večjih slovenskih ponudnikov dostopa do interneta, Delo, 15.December 2003, str.15.
- Drenovec, Franček (2004) Slovensko gospodarstvo v EU, Predvsem bo treba znižati plače. Sobotna priloga Dela, 6.marec.
- Dekleva, Humar Luka (2003) Ni vedno za vse kriv Telekom, Intervju s Pavlom Ganterjem, ministrom za informacijsko družbo. Sobotna priloga Dela, 19. april.
- MINISTRY OF FINANCE (2002) Finland's Competitiveness and the Way Forward. Finland: Published by the Ministry of Finance.
- M. Glas, M. Drnovšek (2001) SUPPORT FOR GRADUATE STUDENTS WITH ENTREPRENEURIAL INTENTIONS: THE CASE OF SLOVENIA. Ljubljana, Juli, 2001.
- P. Hladnik, V. Jamnik (2002) Kako financirati razvoj Slovenije? Banka za novo in tvegano. Sobotna priloga Dela, 23. marec.
- Kovač, Bogomir (2001) Zaveznik iz tujine ali domači šampion. Sobotna priloga Dela, 6.oktober.
- Repovž, Mija (2000) Zadolžujemo se, postajamo občutljivi, intervju s Frančkom Drenovcem. Sobotna priloga Dela, 4. nov.
- Repovž, Mija (2000) Štiri milijarde, ki nam dihajo za ovratnik, intervju z Lojzutom Sočanom. Sobotna priloga Dela, 21.okt.
- Repovž, Mija (2002) Kaj se zgodi, ko se obrneš na ministrico Čokovo, Intervju z Dušanom Mramorjem. Sobotna priloga Dela, 9. nov.
- Jaklič, Marko (2002) Slovenija na razvojni prelomnici, Skočiti na tretjo stopnico. Sobotna priloga Dela, 26. januar.
- Kandus, Gorazd (1998) Telekomunikacije-lastna ali tuja tehnologija. Raziskovalec, junij 1998.
- Ložar, Boštjan (2002) Odločilni trenutki za razvoj Slovenije. Sobotna priloga Dela, 18. maja.

- Ložar, Boštjan (2002) Kdo so nosilci gospodarskega razvoja Slovenije? Sobotna priloga Dela. 9. marec.
- Mihelič, Aleš (2000) Branžni tehnološki centri, nov mehanizem za razvojno povezovanje. Raziskovalec.
- A. Murn, R. Kmet (2002) Poročilo o razvoju. UMAR. Ljubljana, Julij 2002
- Planinc, Damjan (2002) Moč podjetniških grozdov. Gospodarski Vestnik, 24. junij.
- Rory o' Donnell (2002) The Economic Dimension. Dublin: The Institute of European Affairs.
- Seljak Iztok (2002) Gospodarska strategija, nacionalni interes, Zakaj daje ta oblast prednost tujemu kapitalu. Sobotna priloga Dela, 2.marec.
- P. Stanovnik, D. Kavaš (1998) Odsotnost sodelovanja med znanostjo in gospodarstvom-pomemben vzrok tehnološkega zaostajanja. Raziskovalec, junij.
- Vilc Linda (2003) Učeče se podjetje: raziskava med slovenskimi podjetji. Delo, 17. junij.
- Socialni sporazum za obdobje 2003 - 2005. Ljubljana, 22. 04. 2003.
- Slovenska družba Informatika – SDI (2000) Slovenija kot informacijska družba. Modra knjiga.
- Sočan, Lojze (2001) Razvojno okolje za gospodarsko in družbeno prenovo ob vstopanju Slovenije v EU. Ljubljana.
- Sočan, Lojze (2002) Kam koraka Slovenija? Brez reform v stagnacijo. Sobotna priloga Dela, 28. sept.
- Sočan, Lojze (1998) Znanje, konkurenčnost in razvoj, Raziskovalec, junij.
- Sočan, Lojze (2003) (ur.) Simulacije trajnostnega razvoja 2, Družbeno okolje za razvojno dohitevanje Slovenije in pristopnih držav. Ljubljana: Konzorcij institucij FDV, FRI, ISTRAS, IPZT, IMAGO, ICSD.
- Inštitut za učeče se podjetje - Inštitut USP (2003) Učeče se podjetje. Raziskava med slovenskimi podjetji. Menedžment se še ni povsem prilagodil ekonomiji znanja. Delo, 17. junij.
- UMAR (2001) Slovenija v novem desetletju: trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU (Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001-2006). Ljubljana: UMAR.

- Služba vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj (2003) Enotni programski dokument 2004 – 2006. Ljubljana: December 2003.

Viri

- Come back, Oct 26th 2000, Dublin, Economist. Članek dobljen 20.2.2003.
[Http://www.economist.com/displaystory.cfm?story_id=404237](http://www.economist.com/displaystory.cfm?story_id=404237).
- Enterprise Ireland: The economic profile. Članek dobljen 24.4.2003.
[Http://www.enterprise-ireland.com/documents/uploaded/EconomicProfile2003.pdf](http://www.enterprise-ireland.com/documents/uploaded/EconomicProfile2003.pdf).
- Finland, the story of finland. Članek dobljen 20.4.2003.
[Http://www.finnfacts.com/english/country/story/worldconomy/competitive.html](http://www.finnfacts.com/english/country/story/worldconomy/competitive.html).
- Finland, economic development, Developments in Individual OECD Countries, OECD, Economic Outlook. Članek dobljen 29.9.2003.
[Http://www.findarticles.com/cf_dls/m4456/n63/20792399/p1/article.jhtml](http://www.findarticles.com/cf_dls/m4456/n63/20792399/p1/article.jhtml).
- Finland, Economic development. Članek dobljen 22.1.2003.
[Http://reference.allrefer.com/country-guide-study/finland/finland90.html](http://reference.allrefer.com/country-guide-study/finland/finland90.html).
- Finland- IT Policies: Overview of IT Policies in Finland as Part of 2000 IT Outlook. OECD. Članek dobljen 11.2.2003 .
[Http://www.oecd.org/pdf/M00007000/M00007015.pdf](http://www.oecd.org/pdf/M00007000/M00007015.pdf).
- Finland's Competitiveness and the Way Forward, MINISTRY OF FINANCE, May 2002. Članek dobljen 15.10.2003.
[Http://www.financeministry.fi/tiedostot/pdf/en/35829.pdf](http://www.financeministry.fi/tiedostot/pdf/en/35829.pdf).
- Green is good, Economist, May 15th 1997. Članek dobljen 23.2.2003.
[Http://www.economist.com/displaystory.cfm?story_id=149369](http://www.economist.com/displaystory.cfm?story_id=149369).
- OECD Observer.Ireland's Economic boom: the true causes. A reply to the OECD Economic Survey on Ireland. Članek dobljen 24.4.2003.
[Http://www.oecdobserver.org/news/fullstory.php/aid/164/Ireland's_economic_boom:_the_true_causes.html](http://www.oecdobserver.org/news/fullstory.php/aid/164/Ireland's_economic_boom:_the_true_causes.html).
- Invest in Finland Ranked Highest in IPA Benchmarking Report. Članek dobljen 10.06.2002.
[Http://www.investinfinland.fi/asp/article.asp?style=article.xsl&parentgroupcode=0&gro](http://www.investinfinland.fi/asp/article.asp?style=article.xsl&parentgroupcode=0&gro).

- Ireland, Information on the Irish state. Članek dobljen 25.4.2003.
Http://www.ir/gov.ie/aboutireland/eng/economy.asp.
- Ireland, Information on the Irish state. Članek dobljen 21.4.2003.
Http://www.ir/gov.ie/aboutireland/eng/economy.asp.
- Swedes chopped, Economist. Sept 6th 2001. Članek dobljen 23.2.2003.
Http://www.economist.com/displaystory.cfm?story_id=771314.
- Science and Technology Policy Council. Članek dobljen 11.11.2003.
Http://www.minedu.fi/tiede_ja_teknologianeuvosto/eng/tasks.html.
- Statistics Finland, National Accounts, Investments in Finland and from Finland.
Članek dobljen 21.4.2003.
Http://www.stat.fi/tk/tp/tasku/taskue_kansantalous.html.
- The World Bank Group, WBI Themes. Članek dobljen 20.7.2003.
Http://info.worldbank.org/governance/kkz2002/sc_country.asp.
- Transparency international, Corruption Perception Index. Članek dobljen
23.7.2003.
Http://www.transparency.org/cpi/2002/cpi2002.en.html.
- The financing of lifelong learning, Finland's country report for the OECD.
Članek dobljen 19.2.2003. Http://www.oecd.org/pdf/M00021000/M00021846.pdf.
- Tekes, National Technology Agency of Finland. Članek dobljen 21.4.2003.
Http://www.tekes.fi/eng.
- The Finland Story, Finland in a changing world economy. Članek dobljen
15.10.2003.
Http://www.finnfacts.com/english/country/story/worldeconomy/.